

## **Hrvatska: desetljeće razocaranja**

### **Kontinuirane prepreke za reintegraciju srpskih povratnika**

|                                                                        |    |
|------------------------------------------------------------------------|----|
| Kratak pregled .....                                                   | 1  |
| Prijasnji nositelji stanarskog prava jos uvijek bez domova .....       | 4  |
| Alternativno zbrinjavanje u “podrucjima posebne drzavne skrbi” .....   | 6  |
| Alternativno zbrinjavanje u drugim podrucjima .....                    | 8  |
| Etnicko motivirani incidenti .....                                     | 10 |
| Incidenti u 2005. godini .....                                         | 10 |
| Incidenti tokom prve polovice 2006. godine .....                       | 12 |
| Polijski odgovor .....                                                 | 13 |
| Promjene u zakonodavstvu .....                                         | 14 |
| Politicki odgovor .....                                                | 15 |
| Diskriminacija pri zaposljavanju .....                                 | 16 |
| Lokalna uprava .....                                                   | 18 |
| Pravosudje .....                                                       | 20 |
| Javne sluzbe i drzavna poduzeca .....                                  | 20 |
| Pristup elektricnoj energiji .....                                     | 22 |
| Poljoprivredna zemlja .....                                            | 25 |
| Obnova i popravak privatnog vlasnistva .....                           | 28 |
| Obnova kuca unistenih u ratu – kvalificirani uspjeh .....              | 28 |
| Spor i nepotpun popravak poslijeratnih steta .....                     | 28 |
| Djelotvorno postupanje pred sudovima .....                             | 31 |
| Zakljucak .....                                                        | 32 |
| Preporuke .....                                                        | 34 |
| Hrvatskoj vladi .....                                                  | 34 |
| O “stambenom zbrinjavanju” prijasnjih nositelja stanarskog prava ..... | 34 |
| O etnickim incidentima .....                                           | 34 |
| O zaposljavanju .....                                                  | 34 |
| O infrastrukturi .....                                                 | 35 |
| O nezakonitoj upotrebi poljoprivredne zemlje .....                     | 35 |
| O obnovi i popravcima .....                                            | 35 |
| O pravnoj pomoci .....                                                 | 36 |

|                                                              |    |
|--------------------------------------------------------------|----|
| Evropskoj zajednici .....                                    | 36 |
| Organizaciji za sigurnost i suradnju u Evropi ( OSCE ) ..... | 37 |
| Medjunarodnoj zajednici.....                                 | 37 |
| Zahvale.....                                                 | 38 |

## Kratak pregled

Srpski povratnici, prijasnje izbjeglice, ne prestaju se u Hrvatskoj suocavati sa preprekama za puno uzivanje ljudskih prava, usprkos obilju drzavnih programa oblikovanih da im pomognu pri reintegraciji. Izmedju 300,000 - 350,000 etnickih Srba je ostavilo svoje domove u Hrvatskoj tokom rata 1991-1995 u bivsoj Jugoslaviji.<sup>1</sup> Vecina je pobjegla u kolovozu 1995. godine, kada su hrvatske drzavne snage prevladale teritorije koje su do tada zauzimale srpske pobunjenicke snage. Vecina Srba se vraca u ovo podrucje, za vrijeme rata znano kao "Krajinu".

Drzavne brojke od travnja 2006. godine sugeriraju da se 120,549 srpskih izbjeglica vratilo u Hrvatsku od 1995. godine. Istinski broj je vjerojatno puno nizi – mnogi od onih koji su registrirani kao izbjeglice se vracaju samo povremeno u Hrvatsku dok nastavljaju zivjeti u Srbiji ili u Bosni i Hercegovini, dok samo 60-65 postotaka registriranih povratnika vjerojatno trajno ostaje u Hrvatskoj.<sup>2</sup> Sveukupno, unutar hrvatskog stanovnistva od 4.5 miliona, pri popisu stanovnistva 2001. godine, Srba je bilo 4.5 postotaka.<sup>3</sup>

Broj povrataka se znacajno smanjio skorasnjih godina. 2005. godine hrvatske vlasti su registrirale 4,745 izbjeglica koji su se vratili iz Bosne i iz Srbije i Crne Gore,<sup>4</sup> dok ih je u odnosnom broju za 2004. godinu bilo 12,478.<sup>5</sup> Nedavna hrvatska drzavna procjena ukazuje da samo 20,000 – 25,000 srpskih izbjeglica ostaje zainteresirano da se vrati u Hrvatsku.<sup>6</sup> Taj je broj uglavnom slican rezultatima istrazivanja koji je bilo sprovedeno na zahtjev Organizacije za sigurnost i suradnju u Evropi 2004. godine, a koje je pokazalo da 14 postotaka uzorka intervjuiranih hrvatskih srpskih izbjeglica u tudjini ima se namjeru vratiti u Hrvatsku buducih godina.<sup>7</sup> Medjunarodni zakoni za ljudska prava stite

---

<sup>1</sup> Organizacija za sigurnost i suradnju u Evropi (OSCE), Misija u Hrvatskoj, "Izvjescje o napretku Hrvatske u susretovanju medjunarodnih obaveza od 2001.", 9. lipanj 2006., str. 13.

<sup>2</sup> Isto.

<sup>3</sup> Rezultati popisa stanovnistva Hrvatske iz 2001. godine se mogu naci na websitu Drzavnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske, [www.dzs.hr](http://www.dzs.hr)

<sup>4</sup> Ministarstvo mora, turizma, prometa i razvitka, "Povratak prognanika i izbjeglica u Hrvatskoj", 12. travanj 2006., [www.mmtpr.hr/UserDocImages/04-06-uppi-HRV.pdf](http://www.mmtpr.hr/UserDocImages/04-06-uppi-HRV.pdf)

<sup>5</sup> Ministarstvo mora, turizma, prometa i razvitka, "Povratak prognanika i izbjeglica u Hrvatskoj: napredak do kraja 2004. godine, <http://www.mmtpr.hr/UserDocImages/050101-povratak-hr.pdf>

<sup>6</sup> Ministarstvo mora, turizma, prometa i razvitka, "Povratak prognanika i izbjeglica u Hrvatskoj", 12. travanj 2006., [www.mmtpr.hr/UserDocImages/04-06-uppiHRV.pdf](http://www.mmtpr.hr/UserDocImages/04-06-uppiHRV.pdf)

<sup>7</sup> Misija OSCE-a u Hrvatskoj, "Izvjescje statusa br. 15 o hrvatskom razvitku susretovanja medjunarodnih obaveza od srpnja 2004. godine, 21. Studeni 2004. godine, str. 3. Pretpostavljajuci potpuno prije ratno stanovnistvo od 350,000 i 120,000 povratnika, 14 postotaka je jednak broju od 32,200 osoba; uzimajuci nizi

izbjeglice i prognanike kad se vrate njihovim kucama. Pravo na povratak je jasno zajamceno Medjunarodnim ugovorom o gradjanskim i politickim pravima (ICCPR), po onoj odredbi tog ugovora koja se odnosi na slobodu kretanja, ukljucujuci pravo osobe na ulaz u svoju zemlju.<sup>8</sup> Kao u slucaju svih prognanika, oni koji se ne mogu vratiti u prijasnje domove zato sto su okupirani ili razruseni ili oni koji su izgubili svoje vlasnistvo, imaju pravo na odstetu.

Human Rights Watch do sada je izdao tri izvjesca o povratku srpskih izbjeglica u Hrvatsku.<sup>9</sup> Jedanaest godina poslije rata, kada je malo vjerovatno da bi se broj povratnika mogao znacajno povecati, vaznije je nego ikada da se obrati posebna paznja na ljudska prava onih Srba koji su se vec vratili. U svakom slucaju, ne postoji izrazita linija izmedju dvije grupe problema: preduvjeti za reintegraciju su istovjetni preduvjetima za povratak ostalih izbjeglica koji se namjeravaju vratiti.

Human Rights Watch je posebno zabrinut oko slijedecih prepreka za potuno postivanje ljudskih prava onih Srba koji su se vratili u Hrvatsku: pomanjkanje napretka u rjesavanju problema stanarskih prava hrvatskih Srba oduzetih tokom i poslije rata; poviseni broj slucajeva etnicki motiviranog nasilja i uznemiravanja hrvatskih Srba; nedovoljno zastupanje srpske manjine u drzavnoj upravi, pravosudju, izvrsnim tijelima i administraciji tijela lokalne uprave. Nasa zabrinutost ukljucuje diskriminaciju pri opskrbi elektricne energije srpskim povratnickim zajednicama, spor napredak u obnavljanju i popravcima srpskih kuca koje su bile ostecene ili porusene tokom rata, a i, u jednom dijelu zemlje, nemogucnost Srba da imaju puni pristup njihovoj poljoprivrednoj zemlji.

Pod ICCPR-om i Medjunarodnim ugovorom o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima,<sup>10</sup> kao i Medjunarodnim ugovorom o eliminaciji svih oblika rasne diskriminacije,<sup>11</sup> Hrvatska se obavezala na dokrajcenje diskriminacije bazirane na

---

proracun prije ratnog srpskog stanovnistva od 300,000 i 120,000 povratnika, 14 postotaka je jednako broju od 25,200.

<sup>8</sup> Medjunarodni ugovor o civilnim i politickim pravima (ICCPR), G.A. res. 2200A (XXI), 21 U.N. GAOR sup. Br.16 na 52, U.N. Doc. A/6316 (1996), stupio na pravnu snagu 23. ozujka 1976, clanak 12. Hrvatska je pristupila ICCPR-u 1991. godine.

<sup>9</sup> Human Rights Watch, "Stanovnici drugog reda: hrvatski Srbi", Human Rights Watch izvjesce, tom 11, br.3 (D), ozujak 1999. godine, <http://www.hrw.org/reports/1999/croatia/>; "Prekršena obećanja: poteškoce pri vraćanju izbjeglica u Hrvatsku", Human Rights Watch izvjesce, tom 15, br. 6 (D), rujan 2003. godine, <http://www.hrw.org/reports/2003/croatia0903/>; "Azurirano izvjesce o povratcima u Hrvatsku", Human Rights Watch krace izvjesce, 13. svibanj 2004. godine, <http://hrw.org/bacgrounder/eca/croatia0504/>

<sup>10</sup> Medjunarodni ugovor o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (ICESCR), G.A. res.2200a (XXI), 21 U.N. GAOR supp. (br.16), str. 49, U.N. Doc A/6316 (1966), stupio na pravnu snagu 3. siječnja 1976. godine. Hrvatska je članica ICESCR-a od 1991. godine.

<sup>11</sup> Medjunarodni ugovor o eliminaciji svih oblika rasne diskriminacije (ICERD), 660 U.N.T.S. 195, stupio na pravnu snagu 4. siječnja 1969. godine. Hrvatska je članica ICERD-a od 1992.godine.

potomstvu i etničkom porijeklu. Hrvatska mora garantirati da se osnovna prava, uključujući pravo na sigurnost osobe, zaposlenje, stambeno zbrinjavanje, i na pravni lijek kada su ta prava prekršena, uživaju bez diskriminacije. Hrvatska mora preduzeti stvarne mjere za ispitivanje državne politike i promijeniti one zakone koji djeluju na stvaranje ili nastavak diskriminacije. Prikladnim mjerama, Hrvatska mora dovesti do kraja etnicku diskriminaciju bilo koje osobe, grupe ili organizacije.<sup>12</sup>

Od 3. listopada 2005. godine, Hrvatska je postala službeni kandidat za članstvo u Evropsku zajednicu. Taj postupak je stvorio dvostruku odgovornost – na vlastima u Zagrebu da osiguraju postovanje ljudskih prava svih osoba koje žive u Hrvatskoj i na Evropskoj zajednici da osigura da Zagreb ispunjava obave koje se odnose na ljudska prava kako dolikuje kandidatskoj državi.

---

<sup>12</sup> ICERD, članak br. 2.

## Prijasnji nositelji stanarskog prava jos uvijek bez domova

Uzastopne hrvatske vlade nisu uspjele riješiti problem lisenih stanarskih prava prognanih hrvatskih Srba. Taj neuspjeh je imao znacajan utjecaj na povratak izbjeglica i efektivno spriječio povratak izbjeglica u gradske sredine, gdje je mnogo hrvatskih Srba zivjelo prije rata. Kao rezultat, vecina povrataka je bila u seoske sredine, a vecina prijasnjeg urbanog srpskog pucanstva ostaje u zemljama utocista.

Prije rata, deseci tisuca gradskih Srba su zivjeli u stanovima koji su pripadali drzavi ili drzavnim poduzecima, a koji su cesto bili zvani "drustveni stanovi". Pravo na upotrebu drustvenih stanova – cesto zvano stanarsko pravo – je bilo imovinsko pravo, koje je po vecini svojih obiljezja bilo jednako vlasnistvu, osim da nositelji stanarskog prava nisu mogli prodati to pravo, a drzava ga je mogla dokoncati u izvjesnim, ogranicenim okolnostima. Tokom rata i neposredno poslije, vlada je dokoncala destke tisuca stanarskih prava koji su pripadali progonjenim Srbima. Sve od kraja rata, prakticno je nemoguće za ove osobe ponovo posjedovati njihove stanove, dobiti druge smjestaje u zamjenu ili dobiti novcanu naknadu za prosle i sadasnje uskracivanje upotrebe stana.

Nekih 23,700 stanarskih prava, koja su pripadala hrvatskim Srbima su okoncana u sudskim postupcima tokom i poslije rata. Tokom rata, ti su stanovi bili u podrucjima koja su kontrolirale hrvatske vlasti. Uz to, tisuće stanarskih prava u podrucjima koja su drzale srpske pobunjenicke snage (Krajina), prestale su postojati na temelju zakona donijetog u rujnu 1995. godine, kada je hrvatska vlada preuzela kontrolu ovog dijela zemlje.<sup>13</sup>

U podrucjima koja je kontrolirala drzava tokom rata, odluka o okoncnju stanarskog prava je bila obicno donijeta na temelju clanka 99 prijeratnog Zakona o stambenim odnosima. Pod tim zakonom, stanarska prava se okoncavaju ako je nositelj prava odsutan iz stana vise od sest mjeseci "bez opravdanog razloga". Iako je vecina progonjenih, pobjegla kad suocena sa stvarnom prijetecem opasnoscu, hrvatski sudovi su odbili argument da je ovo bilo opravdanje za odsustvo duze od sest mjeseci. Nedavno iskrsavanje dokaza o ubojstvima i mucenjima brojnih srpskih civila u gradskim centrima kao Osijek,<sup>14</sup> Sisak<sup>15</sup> i Split<sup>16</sup> je potcrtalo stvarno prijetecu opasnost s kojom su bili

---

<sup>13</sup> Vidi Human Rights Watch, "Prekršena obećanja".

<sup>14</sup> Glavna tema u hrvatskim sredstvima obavjestavanja od kraja 2005. godine, je mogucnost da je clan viseg ranga Hrvatske Demokratske Zajednice, Branimir Glavas, imao udjela u ubojstvima srpskih civila u Osijeku 1991. godine.

suoceni mnogi koji su bježali iz svojih domova, a iz toga izlazi nepravda sudskih odluka kojima su okončana njihova prava na povratak u te stanove, poslije sukoba.<sup>17</sup> Sudske odluke odrazuju stav – potpuno u suprotnosti sa propisima međunarodnog humanitarnog prava i izbjeglickog prava – da se raseljeni civili moraju vratiti u ratna područja da bi zaštitili posjednička prava. Čak i u slučajevima kada su Srbi nasilno izbaceni iz njihovih stanova, ta činjenica im nije pomogla da sačuvaju pravo na stan.<sup>18</sup>

Zakon usvojen u rujnu 1995. godine, odredio je da će se stanarska prava okončati ako se stanar nije vratio u stan u roku od devedeset dana nakon stupanja zakona na snagu.<sup>19</sup> Samo mjesec dana ranije, stotine tisuća Srba, prijašnjih stanovnika tih područja, je pobjeglo iz Hrvatske nakon što su hrvatske snage preuzele kontrolu. Mnogi stariji Srbi koji su ostali ostali bili su ubijeni.<sup>20</sup> U vrijeme prihvatanja Zakona, bilo je očigledno da bi istinski strah bio spriječio srpske izbjeglice da se vrate u roku od devedeset dana da preuzmu svoje stanove.

Temeljna nepravda prema prijašnjim nositeljima stanarskog prava je učinjena oboje, kroz sudske odluke i kroz Zakon iz rujna 1995. godine, a obično se ispusta iz vida u raspravama u Hrvatskoj koje tiču načinu prilaza problemu stanarskih potreba prijašnjih nositelja stanarskog prava. Opseg prekršaja prava na mirno uživanje stanarskog prava i na zaštitu pri uskracivanju istog, u prvoj polovici devedesetih godina, bi trebao biti važan činilac u procjeni sadašnje i buduće državne politike koja se tiče stanarskih prava.

---

<sup>15</sup> Vidi Amnesty International, "Sjenka u hrvatskoj budućnosti: nastavljeno nekažnjavanje za ratne zločine i zločine protiv čovječnosti", AI index: EUR 64/005/2004, 13. prosinac 2004. godine.

<sup>16</sup> 2. ozujka 2006., na ponovnom sudjenju, županijski sud u Splitu je osudio osam bivših oficira vojne policije za ubojstvo, premlaćivanje i mučenje srpskih civila u vojnom zatvoru Lora, u Splitu. Vidi OSCE, Misija u Hrvatskoj, "Sazete vijesti: 22. veljaca – 7. ozujak", [www.osce.org/documents/mc/2006/03/18502\\_en.pdf](http://www.osce.org/documents/mc/2006/03/18502_en.pdf)

<sup>17</sup> Srpske snage iz Hrvatske i tadašnja Jugoslavenska vojska koja ih je podržavala, su isto tako počinile ozbiljne prijestupe protiv ljudskih prava i međunarodnog humanitarnog prava tokom rata od 1991-95. Tokom tog perioda, 220,000 etničkih Hrvata je prognano sa područja hrvatskog teritorija pod srpskom kontrolom. Povratak unutarnje prognanih Hrvata je sada u biti okončan sa 218,000 službeno registriranih povrataka. OSCE, Misija u Hrvatskoj, "Izvišće o napretku Hrvatske u susretovanju međunarodnih obaveza od 2001. godine", 9. lipanj 2006., str. 13.

<sup>18</sup> "Okolnosti i posljedice okončavanja stanarskog prava", Koalicija pravne pomoći, prosinac 2000. OSCE misija za Hrvatsku broji slučajeve nasilnog izbacivanja na blizu stotinu. Vidi OSCE, Misija u Hrvatskoj, "Prethodne informacije po pitanju izgubljenih stanarskih prava u Hrvatskoj", str. 2.

<sup>19</sup> Zakon o davanju u najam stanova na oslobođenom teritoriju, *Narodne novine* br. 73/1995, 27. rujna 1995. godine.

<sup>20</sup> Human Rights Watch, "Nekažnjavanje za kršenja prava počinjena tokom 'Oluje' i nijekanje prava izbjeglica na povratak u Krajinu", Human Rights Watch izvješće, tom 8, br. 13(D), kolovoz 1996, <http://hrw.org/reports/1996/Croatia.htm>.

### **Alternativno zbrinjavanje u “podrucjima posebne drzavne skrbi”**

U veljaci 2004. godine, vodeći državni službenik odgovoran za pitanja povratka, Lovre Pejković, je rekao Human Rights Watch-u da će se do kraja 2005. godine država pobrinuti za alternativno zbrinjavanje svih prijašnjih nositelja stanarskog prava u područjima koja su bila pod kontrolom srpskih pobunjeničkih snaga tokom rata (po zakonu i terminologiji koja se koristi u praksi ta se područja zovu “područja posebne državne skrbi”), pod uvjetom da nemaju drugu imovinu pogodnu za stanovanje u Hrvatskoj ili drugim područjima bivše Jugoslavije.

Stanarska rješenja za prijašnje nositelje stanarskih prava u ovim područjima se mogu sastojati od jednog od slijedećih: obskrba drugim državnim stanom; dodjela državne kuće pogodne za stanovanje; obskrba razrušenom kućom i građevinskim materijalom; ili jednostavno obskrba građevinskim materijalom (ako kandidat već ima zemlju).<sup>21</sup>

Sredinom 2006. godine, više od šest mjeseci nakon roka koji je Pejković ustanovio (za hrvatsku vladu) za stambeno zbrinjavanje prikladnih prijašnjih nositelja stanarskog prava u ovim područjima, nije bilo značajnijih pomaka na terenu. Iako državne statistike pokazuju da, do travnja 2006. godine, 2,668 prijašnjih nositelja stanarskog prava su bili korisnici programa stambenog zbrinjavanja,<sup>22</sup> velika većina ovih slučajeva se odnosi na vukovarsko područje, gdje hrvatsko zakonodavstvo nije bilo primijenjeno tokom rata i dvije godine nakon, tako da su mjesni Srbi bili u stanju da zadrže svoje posjedovanje i zakonska prava na stanovima. Prijelazna uprava za Istocnu Slavoniju pod Ujedinjenim Nacijama (United Nations Transitional Administration for Eastern Slavonia - UNTAES), administrirala je područje neposredno poslije rata tako da većina Srba nije pobjegla. Skorasnjih godina hrvatska vlada je popravila i rekonstruirala određeni broj stanova koji su bili oštećeni ili uništeni tokom rata, a isto tako promijenila je pravni položaj onih koji su živjeli u tim stanovima - Hrvata i Srba – od nositelja stanarskog prava do najamoprimca.<sup>23</sup>

Po državnim statistikama, iz travnja 2006. godine, bilo je 3,400 nerijšenih molbi za stambeno zbrinjavanje.<sup>24</sup> Taj se broj najviše odnosi na Srbe u “područjima posebne državne skrbi”. Od svibnja 2006. godine, samo šestina je imala korist od tog programa za stambeno zbrinjavanje. U Kninu, na primjer, pet je takvih slučajeva riješeno. Ostalih četrdeset i pet slučajeva u Kninu, koji su se pokazali u državnim statistikama, prema

---

<sup>21</sup> Human Rights Watch intervju sa osobljem UNHCR-a, Zagreb, 16. svibanj 2006.

<sup>22</sup> Human Rights Watch intervju sa službenikom OSCE misije za hrvatsko sjedište, Zagreb, 8. svibanj 2006.

<sup>23</sup> Human Rights Watch telefonski intervju sa službenikom UNHCR, Zagreb, 14. lipanj 2006.

<sup>24</sup> Ministarstvo mora, turizma, prometa i razvitka, “Povratak prognanika i izbjeglica u Hrvatskoj”, 12. travanj 2006.

medjunarodnom sluzbeniku blisko upoznatom sa mjesnom situacijom, pripada Hrvatima i nekolicini Srba. Ove osobe, koje su zauzele napustene stanove, nisu nikada posjedovale stanarska prava.<sup>25</sup>

Visi sluzbenik OSCE-a u Sisku je rekao Human Rights Watch da je drzavni popis od 88 pojedinaca koji su primili stambeno zbrinjavanje u Sisacko-Moslavinskoj zupaniji u zadnjih dvanaest mjeseci, ukljucio i ne-Srbe, uz povratnike Srbe.<sup>26</sup> Nevladina organizacija Srpski demokratski forum u Vojnicu, koja prati povratak izbjeglica u sedam opcina u podrucjima posebne drzavne skrbi u sredisnoj Hrvatskoj (Plaski, Vojnic, Gvozd, Glina Petrinja, Dvor i Kostajnica) kao izvrsni sudionik za Visokog predstavnika za izbjeglice pod Ujedinjenim Nacijama (UNHCR), je prijavila samo jedno zbrinjavanje prijasnjih nositelja stanarskog prava u tih sedam opcina do kraja svibnja 2006. godine.<sup>27</sup> U Senjsko-Lickoj zupaniji, koja pokriva veci broj opcina u kojima su Srbi cinili vecinu pucanstva prije rata, samo cetiri srpska povratnika su primila stambeno zbrinjavanje do istog datuma.<sup>28</sup>

Drzavne vlasti jos uvijek nisu donijele odluke – kojima bi odobrile ili zanijekale pravo na stambeno zbrinjavanje – za vecinu kandidata. U Zadarskoj zupaniji, od svibnja 2006. godine, deset kandidata je primilo suglasnost za stambeno zbrinjavanje od Uprave za prognanike, povratnike i izbjeglice, dok naknadnih 436 molbi cekaju na vladin odgovor.<sup>29</sup> U pet zupanija koje pokrivaju siroki prostor u sredisnoj Hrvatskoj – Sisacko-Moslavinskoj, Virovitsko-Podravinskoj, Bjelovarsko-Bilogorskoj, Brodsko-Posavskoj i Pozesko-Slavonskoj – 688 od 840 molbi jos uvijek ceka na vladin odgovor koji nije stigao do pocetka lipnja 2006. godine.<sup>30</sup>

Beznacajan broj slucajeva u podrucjima posebne drzavne skrbi koji su rijeseni odrazava cinjenicu da su prijasnji nositelji stanarskog prava na dnu liste prioriternih grupa za stambeno zbrinjavanje u tim podrucjima. Relevantni zakon, promijenjen 2002. godine, daje najvise prvenstvo privremenim korisnicima (pretežno etnickim Hrvatima) privatnih srpskih imanja, slijedeci sa raznolikom grupom “drugih kandidata za stambeno

---

<sup>25</sup> Human Rights Watch intervju sa sluzbenikom OSCE ureda u Kninu, 12. svibanj 2006.

<sup>26</sup> Human Rights Watch telefonski intervju sa sluzbenikom OSCE ureda u Sisku, 7. lipanj 2006.

<sup>27</sup> Human Rights intervju sa Dragicom Popovicem, predsjednikom Srpskog demokratskog foruma za Vojnic, 17. svibanj 2006.

<sup>28</sup> Human Rights Watch intervju sa sluzbenikom OSCE ureda u Gospicu, 19. svibanj 2006.

<sup>29</sup> Human Rights Watch intervju sa sluzbenikom OSCE ureda u Zadru, 15. svibanj 2006.

<sup>30</sup> Molbe za stambeno zbrinjavanje prijasnjih nositelja stanarskog prava u podrucjima posebne drzavne skrbi - travanj 2006. godine, lista priprmljena od strane OSCE ureda u Kninu (u posjedu Human Rights Watch-a)

zbrinjavanje”, kojima po zakonu, posjednici prijasnjih stambenih prava pripadaju.<sup>31</sup> U zasebnom dokumentu (“Pravilniku”), vlada je uspostavila prednost izmedju “drugih kandidata za stambeno zbrinjavanje” po zakonu. Pravilnik izricito stavlja prijasnje nositelje stanarskog prava na dno liste, poslije osoba iz kolektivnih centara (najviše hrvatske izbjeglice iz Bosne i Hercegovine) i osoba koje se naseljavaju po prvi puta.<sup>32</sup> Ove druge grupe se sastoje najviše od etnickih Hrvata.

### **Alternativno zbrinjavanje u drugim područjima**

U lipnju 2003. godine, hrvatska vlada je usvojila skup mjera koje bi prijasnjim nositeljima stanarskog prava u Zagrebu i drugim velikim gradovima, omogućila da iznajme ili kupe državne stanove ispod tržišne cijene. Taj je program stvoren u korist onih osoba koje ne posjeduju kucu ili stan u Hrvatskoj ili bilo kojem drugom dijelu bivše Jugoslavije. Pocetkom 2004. godine hrvatska vlada se obavezala da osigura, do kraja 2006. godine, trajna alternativna zbrinjavanja za sve nositelje stanarskog prava koji ispunjavaju uvjete.<sup>33</sup>

Medjutim, do sredine 2006. godine, manje nego cetrdeset prijasnjih nositelja stanarskog prava, od 4,466 koji su predali molbe, je primilo potporu tog drzavno poduprtog programa. Drzavne statistike od travnja 2006. godine, pokazuju da cetrdeset i jedan stan je “kupljen za nositelje prijasnjeg stanarskog prava”,<sup>34</sup> ali je nejasno koliko se njih zaista i uselilo u te stanove. Human Rights Watch se susreo u svibnju sa dvije zene u Karlovcu koje su bile na drzavnoj listi namjerenih korisnika kupljenih stanova, ali je postalo ocigledno da je jedna od njih jos uvijek zivjela u kolektivnom centru, dok je druga zivjela sa rođjacima.<sup>35</sup>

Slaba provedba je izraz loseg koriscenja sredstava, a isto tako i problema u implementaciji.<sup>36</sup> U drzavnom proracunu za 2004. godinu, 23 miliona hrvatskih kuna (oko \$4 miliona americkih dolara), navodno je dodijeljeno provedbi programa. Na zalost

---

<sup>31</sup> Zakon o područjima posebne državne skrbi (izmijenjeni i konsolidirani tekst), *Narodne novine*, br 26/2003, 28. siječanj, članak 9.

<sup>32</sup> Pravilnik za prioritete stambenog zbrinjavanja u područjima posebne državne skrbi, *Narodne novine*, br. 116/2002, 2. listopada 2002. godine, članak 3.

<sup>33</sup> “Povratak izbjeglica i prognanih osoba u Hrvatskoj: postignut razvoj od pocetka 2003. godine”, statistički pogled, 17. veljača 2004.godine (dobijeno od hrvatske Uprave za prognanike, povratnike izbjeglice).

<sup>34</sup> Ministarstvo za more, turizam, promet i razvitak, “Povratak prognanika i izbjeglica u Hrvatskoj”, 12. travanj 2006.

<sup>35</sup> Human Rights Watch intervju sa Jekom Bijelicem, Karlovac, 6. svibanj 2006.; Human Rights Watch intervju sa Zagorkom Vukelic, Karlovac, 6. svibanj 2006.

<sup>36</sup> Human Rights Watch telefonski intervju sa službenikom sjedista Misije OSCE u Hrvatskoj, Zagreb, 23. lipanj 2006.

novac je potrošen u druge svrhe.<sup>37</sup> 43 miliona hrvatskih kuna (\$7.5 americkih dolara) koje je bilo dodijeljeno za stambeno zbrinjavanje u 2005. godini, nije bilo iskoristeno tokom godine, iako je hrvatska vlada upotrijebila 17 miliona kuna iz te svote u veljaci 2006. godine, da bi kupila prve stanove za prijasnje nositelje stanarskog prava.<sup>38</sup>

Pretpostavljajuci da ce hrvatska vlada biti u stanju ponuditi stanove prijasnjim nositeljima stanarskog prava, vecina korisnika se moze realno odluciti samo za iznajmljivanje (placajuci iznos ekvivalentan \$15 amreickih dolara mjesečno), zato sto kupovna cijena (do \$1,050 americkih dolara po kvadratnom metru) prelazi njihove materijalne mogucnosti.<sup>39</sup> Onima koji se odluče iznajmiti stan bi se trebala dati mogucnost da u buducnosti mogu otkupiti taj stan po povoljnoj cijeni. To bi odrazavalo rjesenje za ostale prijasnje nosioce stanarskog prava kojima je pruzena mogucnost da kupe njihove stanove poslije rata po cijeni koja nije prelazila trecinu trzisne vrijednosti.<sup>40</sup>

---

<sup>37</sup> Isto.

<sup>38</sup> Isto.

<sup>39</sup> Isto.

<sup>40</sup> Vidi Human Rights Watch, "Preksrsena obećanja", str 39.

## Etnicko motivirani incidenti

U prošloj godini i pol, nasilje i prijetnje protiv pripadnika srpske manjine u Hrvatskoj su se povećali. Ministarstvo unutarnjih poslova je zabilježilo četrdeset osam takvih incidenta, sa jasnom ili mogućom etničkom motivacijom, u prvih jedanaest mjeseci 2005. godine.<sup>41</sup> Česti incidenti su nastavljeni 2006. godine, posebno u području Zadra, gdje je sedamnaest slučajeva zabilježeno u prva četiri mjeseca.

Incidenti koji uključuju osobe različitih etničkih grupa, mogu biti motivirani razlozima drugacijim od etničke pripadnosti. Ipak, u naglo ućestalim nedavnim incidentima, etnička motivacija je često očigledna. Grafiti koji zovu na nasilje protiv Srba, i eksplozije u općinskim zgradama u mjestima sa srpskom većinom, na primjer, tesko bi se mogli objasniti drugacije.

Incidenti su uzrokovali zabrinutost u srpskoj manjini. Isto tako, oni su doveli do ocjene vodeće hrvatske grupe za ljudska prava, Helsinskog odbora za ljudska prava, da se 2005. godine situacija ozbiljno pogorsala kad se usporedi sa prijašnjom godinom.<sup>42</sup>

### *Incidenti u 2005. godini*

U 2005. godini, dogodila su se dva ubojstva koja su nosila žig etničke mrznje. 30-og ožujka, bivši hrvatski policajac je ubio sedamdesetjednogodišnju Milevu Domjaković, u njezinoj obiteljskoj kući, u selu Greda, blizu Siska. Tokom istrage i sudskog postupka, počinitelj je izjavio da je motiv za zločin bio etnička mrznja.<sup>43</sup> U jutro 18-og svibnja, neznani počinitelji su ubili osamdesetjednogodišnjeg Dusana Vidica, iz sela Donji Karin, blizu Benkovca. Iako počinitelji nisu nadjeni, nedostatak očigledne kriminalne motivacije za ubojstvo – on je imao malo novaca pri sebi i nije bio upleten u nikakve svadje sa susjedima – stvaraju zabrinutost da se radilo o etničkoj mrznji.<sup>44</sup>

---

<sup>41</sup> Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, "Incidenti koji uključuju srpsku nacionalnu manjinu", izvješće dostavljeno Odboru za ljudska prava i prava nacionalnih manjina u Hrvatskom saboru, 12. prosinac, 2005.

<sup>42</sup> Vidi Helsinsku federaciju za ljudska prava, "Ljudska prava u OSCE području: Evropi, Centralnoj Aziji i Sjevernoj Americi, izvješće 2006. (dogadjaji od 2005)", [www.ihf-hr.org/viewdocument.php?doc\\_id=68423](http://www.ihf-hr.org/viewdocument.php?doc_id=68423), str. 119.

<sup>43</sup> S.Ab., "U smrt vzbog: "Nisu samo Srbi krivi za rat", *Novi list*, Rijeka, 2. travanj, 2005., "Zbog Oluje zadavio susjedu telefonskom zicom", 3. prosinac 2005., [www.financije.index.hr/clanak.aspx?id=294773](http://www.financije.index.hr/clanak.aspx?id=294773)

<sup>44</sup> Marina Bilus, "Nas otac nije imao neprijatelje i volio je ovu zemlju", *Nacional* (Zagreb), 24. svibanj 2005., [www.nacional.hr/articles/view/18570/3](http://www.nacional.hr/articles/view/18570/3); Ante Vidović, "Dusan Vidic ubijen na putu prema pekari", *Novi list* (Rijeka), 20. svibanj 2005. Vidi isto Međunarodna helsinska federacija za ljudska prava, "Ljudska prava u OSCE području: Evropi, Centralnoj Aziji i Sjevernoj Americi, izvješće 2006 (dogadjaji 2005.)", [www.ihf-hr.org/viewbinary/viewdocument.php?doc\\_id=6842](http://www.ihf-hr.org/viewbinary/viewdocument.php?doc_id=6842), str. 124.

Dva druga slucaja u 2005. godini ostaju nerijesena. 11-og listopada i 13-og studenog, odvojeno, pedesetpetogodisnji Milan Paunovic i sezdesetjednogodisnji Bogdo Stankovic su poginuli u eksplozijama blizu srpskog sela Jagma, u Slavoniji.<sup>45</sup> Mjesni stanovnici su rekli sredstvima javnog obavjestavanja da je podrucje u kojem su Paunovic i Stankovic poginuli bila cesto posjecivana u proslosti i da nije bilo nikakvih indikacija da je bilo minirano tokom rata.<sup>46</sup> Ako su eksplozije bile namjerne, moguće je da su Srbi bili meta.

Drugi incidenti u 2005. godini ukljucuju: prebijanje srpskih povratnika u Benkovcu i okolici i u selima oko Kistanja; razbijanje prozora na srpskim kucama i pisanje prijeteci poruka na njihovim proceljima; oštećenje vozila čiji su vlasnici hrvatski Srbi ili vozila sa srpskim registracijama u razlicitim dijelovima zemlje; pisanje grafita koji zovu na nasilje protiv Srba; razbijanje prozora na ulazima u srpske kulturne i religiozne objekte u Splitu i Drnisu; dvije eksplozije bombi u općinskim zgradama, u većinski srpskim selima Borovo Selo i Trpinje blizu Vukovara.<sup>47</sup>

Incident koji se dogodio na vecer 6.sijecnja 2005., u Djevrskama (srpskom selu izmedju Knina i Benkovca) je ocrtavajuci. Oko sezdeset Srba se skupilo u kavicu "Engel" te veceri da proslave pravoslavno Badnje vece. Tri mlada Hrvata iz obliznjeg sela (Velika Cista) su usla u kavicu, te kako su rekli svjedoci pocela provocirati Srbe:

"Poceli su pjevati "Zivio Ante Pavelic", a bili su pripiti. Mi smo znali jednog od njih, Antu Pesica, kao izazivaca nereda. On ima status branitelja iz proslog rata, iako je jako mlad. On ima umjetnu nogu. U jednom trenutku, stavio je nogu na bar i rekao: "Ovo su mi Srbi napravili!". Ljudi u kavicu nisu htjeli nikakve neprilike. Oni su cak donijeli pice trojici. Mi smo znali da ako ih pocnemo tuci, sutrasnje vijesti ce biti: "Srbi istukli hrvatskog branitelja!" Pesic je jak, iako nema jednu nogu. Odjednom, Pesic je poceo tuci jednog Srbina, cije je prezime Bajalica. Ne znam zasto je izabrao Bajalicu. Pesic je cak uzeo noz sa bara i poceo ganjati Bajalicu, koji je na kraju pobjegao."<sup>48</sup>

---

<sup>45</sup> Ministarstvo unutarnjih poslova, "Incidenti koji ukljucuju pripadnike srpske manjine", izvjesce dostavljeno Odboru za ljudska prava i prava nacionalnih manjina u Hrvatskom saboru, 12. prosinac 2005.

<sup>46</sup> Vesna Milkovic, "Povratnik poginuo od podmetnute naprave", *Vecernji list* (Zagreb), 14. studeni 2005., <http://www.vecernji-list.hr/newsroom/blackchronicle/417612/index.do>

<sup>47</sup> Human Rights Watch, *Svjetsko izvjesce 2006* (New York: Human Rights Watch, 2006), poglavlje o Hrvatskoj; Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, "Incidenti koji ukljucuju pripadnike srpske manjine", izvjesce dostavljeno Odboru za ljudska prava i prava nacionalnih manjina u Hrvatskom Saboru. 12. prosinac 2005. godine.

<sup>48</sup> Human Rights Watch intervju sa D.V., Djevrške, 11. svibanj 2006.

Policija je podnijela kaznenu prijavu protiv Ante Pesica pod clankom 129(2) hrvatskog Kaznenog zakona za prijetnju, koja je neznatan prijestup, a kaznjava se sa najviše godinom dana zatvora ili globom.<sup>49</sup> Međutim, krivični postupak pred sudom nije pokrenut.

### ***Incidenti tokom prve polovice 2006. godine***

Vecina etnicki motiviranih incidenata u prvoj polovici 2006. godini se dogodila u Zadarskoj zupaniji, posebno oko Benkovca. Tokom rata, srpske snage su ubile desetke civila u hrvatskim selima u tom podrucju, ukljucujuci sela Skabrnje, Nadin i Bruska. Zlocini nikada nisu bilin kaznjeni, sto moze biti razlog za neprestano napeto stanje. U 2005. godini, Ured OSCE-a za Zadarsku zupaniju je zabiljezio dvadeset dva incidenta sa srpskim zrtvama u podrucju njihove odgovornosti. Do svibnja 2006. godine, taj isti ured je zabiljezio sedamnaest incidenata za ovu godinu.<sup>50</sup>

Ministarstvo unutarnjih poslova u ranoj 2006. godini, je imenovao specijalne savjetnike za tri podrucja u Hrvatskoj, da bi usustavili skup podataka o etnicki motiviranim incidentima i da bi nadzirali odgovor mjesne policije. Ilija Krneta, savjetnik za Zadar (Benkovac) i Knin, je ovako opisao neke incidente Human Rights Watch-u:

- 2. ozujka 2006., neznani pocinitelji su razbili jedanaest prozora na kuci Milosa Maljkovica, Srbina.
- 2. svibnja, tokom "prijateljske" nogometne utakmice u Kninu, izmedju mjesnog tima i hrvatskog nogometnog prvaka "Dinama" Zagreb, neki iz mnostva su pjevali " Mi ne pijemo vina, nego krvi Srbina iz Kninal" (svjedok koji je prisustvovao utakmici je rekao Human Rights Watch-u da su neki iz mnostva isto vikali " Ubij Srbina, ubij tovara!"<sup>51</sup>).
- 9. svibnja, u Benkovcu, oko 7:40 navece, hrvatski je covjek usmeno zlostavio Jovicu Cirilovica, u kaficu ("Jebem ti srpsku majku, ti si najmladji Srbin u Benkovcu, gubi se iz Hrvatske!"). Policija je podnijela prekrasjnu prijavu protiv hrvatskog prijestupnika.
- 13. svibnja, u 9:30 ujutro, u Biogradu (blizu Zadra), etnicki je Hrvat upotrebljavao etnicke uvrede (" Ti cetnice jebem ti mater!) protiv Marka Gagica, tridesetjednogodisnjeg Srbina, a onda ga lupio u vrat. Policija je podnijela prekrasjnu prijavu protiv prijestupnika.<sup>52</sup>

---

<sup>49</sup> Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, "Incidenti koji ukljucuju pripadnike srpske manjine", izvjesce dano Odboru za ljudska prava i prava nacionalnih manjina, 12. prosinac 2005., slucaj br. 2.

<sup>50</sup> Human Rights Watch intervju sa sluzbenikom OSCE ureda u Zadru, 15. svibanj 2006.

<sup>51</sup> Human Rights Watch intervju sa Draganom Jerkovicem, predsjednikom Vjeca srpske nacionalne manjine u Kninu, 12. svibanj 2006.

<sup>52</sup> Human Rights Watch intervju sa Ilijom Knetom, savjetnikom u Ministarstvu unutarnjih poslova, Zadar, 15. svibanj 2006.

Nekoliko incidenata se dogodilo i u drugim područjima Hrvatske. Između najozbiljnijih je bila detonacija podmetnute naprave u voćnjaku Duska Narancica, srpskog povratnika koji živi u selu Gaj, blizu Gospica. Kao rezultat, Narancic je pretrpio lake ozljede po licu i tijelu. Policija je ustanovila identitet vjerojatnog kriminalca (Narancicev hrvatski susjed), ali je javni tužitelj u Gospicu odlučio da odbaciti slučaj zbog nedostatka dokaza.<sup>53</sup>

Mnogi incidenti tokom 2006. godine su bili oblikovani da zastrase, kao usmene prijetnje i uvrede. Ostali incidenti uključuju promišljeno ostecivanje vlasništva, tuče, slikanja grafita koji sadržavaju poruke mrznje.<sup>54</sup>

### ***Policijski odgovor***

U većini slučajeva, policija nije uspjela uhapsiti kriminalce u etnički motiviranim incidentima. Nas pažljiv pregled izvješća Ministarstva unutarnjih poslova je pokazao da u trideset i tri od četrdeset i osam incidenata prijavljenih u 2005. godini, sa Srbima kao objektu napada, počinitelji su ostali nepoznati. Između petnaest slučajeva u kojima su navodni počinitelji ustanovljeni, okolnosti u barem šest snazno navode na pomisao da su etnički motivirani, a tri od tih slučajeva uključuju ozbiljan prekršaj. U sva tri ozbiljna slučaja, policija je podnijela kaznenu prijavu. Bivši policajac koji je ubio Milevu Domjaković 30. ožujka 2005. je osuđen na jedanaest godina zatvora u studenom 2005.<sup>55</sup> U drugom slučaju, Stipan Boto, Hrvat iz sela Stari Jankovci, blizu Vukovara, je dobio tromjesečnu uvjetnu kaznu zatvora u lipnju 2006. godine (koju neće morati služiti ako ne prekrši zakon ponovo u slijedećih godinu dana), zbog incidenta 21. svibnja 2005. godine, kada je pijukom razbio prednje, stražnje i prednje staklo sa strane, na autu srpske žene.<sup>56</sup> Prema Srpskom demokratskom forumu, žena i njezina majka su bile prisutne tokom incidenta, a prijestupnik je prijetio objem ženama sa riječima “Ja sam Ustaša....Ja ću vas ubiti sve....gubite se nazad Cetnicima!”.<sup>57</sup> Jednostranična presuda ne spominje ovaj aspekt incidenta.

Pokazalo se da je posebno teško identificirati nasilne prijestupnike koji ciljaju vlasništva u oskudno nastanjenim selima ili napade protiv zgrada srpskih kulturnih organizacija ili pravoslavne crkve. Zabrinjavajuće je da međutim, osim incidenta u Gaju, gdje je slučaj odbacen zbog nedostatka dokaza, policija nije uspjela identificirati zločince koji su

---

<sup>53</sup> Human Rights Watch intervju sa službenikom OSCE ureda u u Gospicu, 19. svibanj 2006.

<sup>54</sup> Human Rights Watch intervju sa službenikom OSCE ureda u Zadru, 15. svibanj 2006.

<sup>55</sup> “Hrvat osuđen na jedanaest godina zatvora za ubojstvo srpske žene”, BBC međunarodna izvješća, 4. prosinac 2005.

<sup>56</sup> Opcinski sud u Vinkovcima, Presuda br. K- 305/05 (9. lipanj 2005.).

<sup>57</sup> Srpski demokratski forum, “Incidenti sa etničkom pozadinom: Republika Hrvatska 2005., [www.sdf.hr/engl/news/2005\\_incident.html](http://www.sdf.hr/engl/news/2005_incident.html)

sudjelovali u četiri druge eksplozije na srpskim vlasnistvima ili narodnim zgradama u srpskim zajednicama tokom 2005 – 2006.

Bilo je pomijesanih signala o stavu policije prema incidentima protiv Srba. U nekim slučajevima, čini se da se stav granicio sa ravnodušnošću ili da se osnovno zanimanje policije sastojalo od nečeg drugog nego rješavanja slučaja. U jednom incidentu, opisanom gore, srpski povratnik je rekao Human Rights Watch-u da je tim policijskih inspektora, koji ga je posjetio da bi uzeli njegovu izjavu, proveo više vremena fokusiran na potpuno druge stvari. On tvrdi da su oni osnovno bili zainteresirani za imena onih Srba koji su se borili na strani pobunjeničkih srpskih snaga na mjesnoj fronti, tokom rata, kada su srpske snage ubile neke hrvatske civile u području.<sup>58</sup>

Policajci koji su bili prisutni na nogometnoj utakmici 2. svibnja 2006. godine u Kninu, su izjavili svojim starješinama da oni nisu čuli nikakve pjesme ili slogane koji su velicali nasilje protiv Srba, što je veoma nevjerovatno u svjetlu svih svjedočenja drugih osoba koje su bile prisutne.<sup>59</sup>

Na pozitivnoj strani, policijsko patroliranje je pojačano u onim područjima gdje su se incidenti dogodili. Poslije incidenta 6. siječnja 2005., u kafiću “Engel” u Djevrskama, policija je patrolirala svaku večer nekoliko mjeseci.<sup>60</sup> Od sredine svibnja 2005., oni su nastavili prolaziti svako veče. Ured OSCE-a u Zadru, čije područje odgovornosti uključuje Benkovac i svoju okolicu, je rekao Human Rights Watch-u da je policijsko patroliranje u tom području postalo česće.<sup>61</sup> Isto tako je značajno da je Ministarstvo unutarnjih poslova stvorilo izvješće potkrijepljeno dokazima o incidentima u 2005. godini, kao znak otvorenog suočavanja sa problemom. Imenovanje savjetnika, prema mjesnim zarisnim točkama, je isto tako korak naprijed prema dobrom cilju.

### ***Promjene u zakonodavstvu***

Tokom vremena kada su se incidenti o kojima je riječ u ovom izvješću događali, u hrvatskom kaznenom zakonu nije bilo propisa o “zločinu iz mržnje”, koji bi dozvolili nametanje visih osuda za etnički motivirana kaznena djela protiv osoba, vlasništva, društvenog uređenja i sličnih prekršaja. Hrvatski Sabor je 9. lipnja 2006. godine usvojio

---

<sup>58</sup> Human Rights Watch intervju, Hrvatska, 19. svibanj 2006, ime i mjesto zadržano.

<sup>59</sup> Human Rights Watch intervju sa Ilijom Krnetom, savjetniku u Ministarstvu unutarnjih poslova, Zadar, 15. svibanj 2006.

<sup>60</sup> Human Rights Watch intervju sa “T.A.”, konobaricom u kafiću “Engel”, Djevrške, 11. svibanj 2006.

<sup>61</sup> Human Rights Watch intervju sa službenikom OSCE ureda u Zadru, 15. svibanj 2006.

amandmane za Kazneni zakon koji ukljuuju odredbu o zlocinu iz mrznje.<sup>62</sup> Nova odredba nudi povoljnu priliku pravosudju da izrice ozbiljnije osude odgovornima za etnicko nasilje i da opcenito da znak cijelom drustvu i policiji da hrvatska vlada gleda na takve prekrsaje sa najvecom ozbiljnosti.

### **Politicki odgovor**

Dok je bilo nekog pozitivnog razvoja u podrucju politike, hrvatske vlasti mogu napraviti puno vise u slanju jasnih poruka da je nedavno etnicko nasilje neprihvatljivo i da nanosi stetnu Hrvatskoj. Premijer vlade Ivo Sanader je osudio ubojstva Dusana Vidica (18.svibnja 2005. )<sup>63</sup>, kao i kamenovanje cetiri obiteljske kuce srpskih povratnika u selu Biljane Donje, blizu Benkovca, 25.srpnja 2006, od strane cetiri osumnjicena Hrvata.<sup>64</sup> Odbor za ljudska prava i prava manjina Hrvatskog Sabora je osudio etnicko nasilje na zasjedanju 26. sijechnja 2006. godine.<sup>65</sup> Medjutim tek nakon incidenta 25. srpnja 2006. godine u Biljanama Donjim hrvatski predsjednik i zamjenik premijera su posjetili podrucja izlozena etnickim incidentima da javno osude nasilje i pozovu na etnicku obzirnost.<sup>66</sup>

Odgovor mjesnih vlasti je prigusen. Na primjer, usprkos intervenciji OSCE-a, vlasti u Sisku nisu premazale poruku "Idite dok jos imate vremena-----U", napisanoj na procelju obnovljene srpske kuce, pocetkom 2006. godine. "U" stoji za "ustase", hrvatske fasiste iz Drugog svjetskog rata. Gradonacelnik Siska je rekao OSCE-u dva tjedna poslije pojave poruke, da ce je gradske vlasti premazati, ali grafit je bio jos uvijek tamo pocetkom lipnja.<sup>67</sup> Mjesne vlasti u Kninu nisu osudile incident od 2. svibnja 2006. godine, kada je dio gledalista na nogometnoj utakimici pjevao anti - srpske slogane.<sup>68</sup>

---

<sup>62</sup> Zakon o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona, *Narodne novine*, br 71/2006, 28. lipanj 2006., clanak 14 (mjenjajuci clanak 89).

<sup>63</sup> J.Ma., " Sanader trazi hitnu istragu", *Novi list* (Rijeka), 20. svibanj 2005.

<sup>64</sup> Hina – "Vlada najostrije osudjuje napad na kuce srpskih povratnika, *Index hr*, 25. srpanj 2006., [www.index.hr/clanak.aspx?id=323056](http://www.index.hr/clanak.aspx?id=323056)

<sup>65</sup> "Saborni odborv dize glas zabrinutosti o etnicko motiviranim incidentima", *HINA*, 26. sijechnja 2006.

<sup>66</sup> HINA, "Mesic posjetio napadnute obitelji u Biljanama Donjim", *Index.hr*, 26. srpanj 2006., [www.index.hr/clanak.aspx?id=323159](http://www.index.hr/clanak.aspx?id=323159)

<sup>67</sup> Human Rights Watch intervju sa sluzbenikom OSCE ureda u Sisku, 6. lipanj 2006.

<sup>68</sup> Human Rights Watch intervju sa Draganom Jerkovicem, predsjednikom Vieca srpske nacionalne manjine u Kninu, 12. svibanj 2006.

## Diskriminacija pri zapošljavanju

Rasprostranjeno nezaposlenje nastavlja sprecavati integraciju srpskih povratnika u Hrvatsku. Iako ne postoje statistike o procjeni nezaposlenosti medju njima, intervjui sa povratnicima i druge informacije vode do zakljucka da je njihov dostup poslu ogranicen, posebno u javnoj sluzbi i lokalnoj administraciji. Diskriminaciju pri zapošljavanju na bazi etnickog porijekla je tesko potvrditi, posebno u podrucjima visokog nezaposlenja, ali neke okolnosti izazivaju zabrinutost o nijekanju jednakih mogucnosti povratnickih Srba pri zapošljavanju.

Osim zbog diskriminacije, Srbi imaju teskoca dobiti drzavni posao zato sto hrvatski zakoni daju prvenstvo braniteljima, to jest, onima koji su bili clanovi hrvatskih vojnih snaga tokom rata. Davanje prvenstva braniteljima obuhvaca ne samo drzavnu upravu, zakonodavstvo, izvrsna tijela i administraciju u jedinicama lokalne uprave, nego i javnu sluzbu i poduzeca koja su iskljucivo ili predominantno drzavna.<sup>69</sup> Tokom rata, velike broj Hrvata je bilo u vojnim snagama, tako da oni sada imaju status branitelja.

U prosincu 2002. godine, Sabor je donio Ustavni zakon o nacionalnim manjinama, koji veze drzavu da osigura razmjerno predstavljanje manjina u ministarstvima vlade i pravosudju, kao i izvrsnim tijelima i vlastima u gradovima, opcinama i zupanijama.<sup>70</sup> Zakon ne pokriva zaposlenje u javnim sluzbama ili drzavnim poduzecima. Vise od dvije godine ovaj zakon nije bio nista vise nego politicko proglasenje, zbog odsutnosti provedbe zakona, ali 2005. Sabor je usvojio nekoliko zakona zahtjevajuci da se odredba Ustavnog zakona o nacionalnim manjinama o predstavljanju nacionalnih manjina uzme u obzir pri odlukama o zapošljavanju. Ti zakoni su:

- Zakon o drzavnim sluzbenicima<sup>71</sup>
- Zakon o amandmanima na Zakon o lokalnoj i podrucnoj (regionalnoj) samoupravi<sup>72</sup>
- Zakon o sudovima.<sup>73</sup>

---

<sup>69</sup> Zakon o pravima hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata i clanova njihovih obitelji, *Narodne novine*, br. 174/2004, 10. prosinac 2004 godine, clanak 35.

<sup>70</sup> Ustavni zakon o nacionalnim manjinama, clanci 19-22.

<sup>71</sup> Zakon o drzavnim sluzbenicima, *Narodne novine*, br. 92/2005, 27. srpanj 2005., clanak 42 (2).

<sup>72</sup> Zakon o amandmanima za Zakon o lokalnoj i podrucnoj (regionalnoj) samoupravi, *Narodne novine*, br. 129/2005, 31. listopad 2005. godine, clanak 20 (uvodeci clanak 56a u Zakonu o lokalnoj i podrucnoj (regionalnoj) samoupravi).

<sup>73</sup> Zakon o sudovima, *Narodne novine*, br. 150/2005, 21. prosinac 2005. godine, clanak 74 (7) i (8).

U srpnju 2003. godine, hrvatski Sabor je usvojio amandmane radnog zakonodavstva koji zabranjuju diskriminaciju na temelju etničkog porijekla, između ostalog.<sup>74</sup> Međutim, Human Rights Watch nije primio nikakve obavijesti tokom istrage ovog izvješća koje bi pokazale da srpski povratnici upotrebljavaju ovu odredbu ili čak da znaju da ona postoji.

Kao što je raspravljeno ispod, ograničeni broj Srba zaposlenih u lokalnim vlastima i pravosuđu pokazuje da su potrebna dalja nastojanja da bi se osigurale bolje mogućnosti zapošljavanja za Srbe u državnim službama.

Nasuprot slabom prisustvu Srba u javnim službama, lokalnim vlastima i pravosuđu, privatni je sektor pokazao spremnost da uključi Srbe među zaposlene:

- Oko petnaest srpskih povratnika je dobilo poslove skorasnih godina u hotelu “Mazzola” u Korenici i u restoranu sa istim imenom, a oba su vlasništvo hrvatskog poslovnog čovjeka.<sup>75</sup>
- U svibnju 2006. godine, kada je Human Rights Watch intervjuirao Danicu Kovacevic, sveučilišno školovanu ženu koja je ranijih godina bezuspješno pokušala naći posao u svom zanimanju (turizmu) u Nacionalnom parku Plitvička Jezera, koji je pod nadzorom države, ona je radila za pilanu hrvatskih vlasnika u Mazinu, u Udbinskoj općini, koja zapošljava devet Srba i jednog Hrvata.<sup>76</sup>
- Hrvatski vlasnici restorana i trgovina u Kninu čine zapošljavanje pristupačnim bez obzira na porijeklo.<sup>77</sup>
- Nekoliko Srba je zaposleno u tri glavna poduzeća u Vojnici: “Keramika”, “Kaplant” i “Drvoprodukt”.<sup>78</sup>
- “Auto–transport”, dioničarsko poduzeće u Karlovcu, zapošljava desetak srpskih povratnika kao vozače autobusa, uz dodatak osam srpskih vozača koji su ostali u Hrvatskoj poslije rata i četrdeset hrvatskih vozača.<sup>79</sup>

---

<sup>74</sup> Organizacija za sigurnost i suradnju u Evropi, Misija za Hrvatsku, Statusno izvješće br. 13, prosinac 2003., str. 9.

<sup>75</sup> Human Rights Watch intervju sa službenikom OSCE ureda u Gospicu, 19. svibanj 2006.; Human Rights Watch telefonski intervju sa Nikolom Lalicem, predsjednikom ureda Srpskog demokratskog foruma u Korenici, 7. lipanj 2006.

<sup>76</sup> Human Rights Watch intervju sa Danicom Kovacevic, Bruvno, 19. svibanj 2006.

<sup>77</sup> Human Rights Watch intervju sa Jovanom Tismom, predsjednikom ureda Srpskog demokratskog foruma u Kninu, 10. svibanj 2006.

<sup>78</sup> Human Rights Watch intervju sa Draganom Popovicem, predsjednikom ureda Srpskog demokratskog foruma u Vojnici, 17. svibanj 2006.

<sup>79</sup> Human Rights Watch intervju sa Petrom Lintom, vozačem autobusa u “Auto – transportu”, Gornji Sjeničak (blizu Karlovca), 6. svibanj 2006.

## **Lokalna uprava**

U gradovima, opcinama i zupanijama u kojima ima najviše povratnika, malo je Srba zaposleno u mjesnim vlastima. Tvrdnje o diskriminaciji pri zapošljavanju u upravi tesko je potkrijepiti dokazima zbog oskudice raspoložnih poslova i oskudice podataka o srpskim kandidatima. Dosta govori, međutim, to da u područjima u kojima Srbi formiraju vazan dio stanovništva, oni obično nisu zaposleni u lokalnim vlastima tamo gdje etnicke hrvatske stranke dominiraju. U poredjenju, u opcinama u kojima srpske stranke vladaju ili su glavni partneri u vladajućim koalicijama, i Srbi i Hrvati rade u administraciji. Dok ovo nije zaključni dokaz da hrvatsko dominirane vlasti prigusuju dostup Srbima za rad u općinskim i zupanijskim upravama, ovo svejedno podize zabrinutost da to može biti slučaj.

U Kninu, prema stanju iz svibnja 2006., nitko, od trideset tri osobe zaposlene u gradskim administrativnim tijelima, nije bio Srbin, iako je 21 postotak stanovništva, u vrijeme popisa 2001. godine, bilo srpsko.<sup>80</sup> Situacija je ista u gradovima Glini (29 postotaka pucanstva je srpskog porijekla)<sup>81</sup> i Pakracu (17 postotaka)<sup>82</sup>, kao i u Licko – Senjskoj zupaniji (12 postotaka).<sup>83</sup> U općini Plitvickih Jezara, gdje Srbi sacinjavaju 31 postotak pucanstva, nema srpskih povratnika izmadiju trinaest osoba zaposlenih u općinskoj administraciji.<sup>84</sup> U poredjenju, u općini Gvozd, u kojoj srpska stranka dominira u vladajućoj koaliciji, šest od osam osoba zaposlenih u mjesnoj vlasti su etnicki Srbi.<sup>85</sup> U Udbini, gdje srpska stranka vlada sama, šest Srba i tri Hrvata rade u mjesnoj administraciji.<sup>86</sup> U susjednoj općini Donji Lapac, osam Srba i pet Hrvata je zaposleno u administracijskom sistemu, uz gradonacelnika i zamjenika gradonacelnika koji su obojica Srbi.<sup>87</sup>

---

<sup>80</sup> Human Rights Watch intervju sa sluzbenikom OSCE ureda u Kninu, 12. svibanj 2006.; Human rights Watch intervju sa Draganom Jerkovicem, predsjednikom Vijeca srpske nacionalne manjine u Kninu, 12. svibanj 2006.

<sup>81</sup> Human Rights Watch telefonski intervju sa Jelenom Suznjec, predsjednicom ureda Srpskog demokratskog foruma u Glini, 14. lipanj 2006.

<sup>82</sup> Human Rights Watch telefonski intervju sa Obradom Ivanovicem, predsjednikom ureda Srpskog demokratskog foruma u Pakracu, 14. lipanj 2006.

<sup>83</sup> Human Rights Watch intervju sa sluzbenikom OSCE ureda u Gospicu, 19. svibanj 2006.

<sup>84</sup> Human Rights Watch telefonski intervju sa Nikolom Lalicem, predsjednikom ureda Srpskog demokratskog foruma u Korenici, 14. lipanj 2006.

<sup>85</sup> Human Rights Watch intervju sa Jelenom Suznjec, predsjednicom ureda Srpskog demokratskog foruma , Gvozd, 14. lipanj 2006.

<sup>86</sup> Human Rights Watch telefonski intervju sa Stankom Momcilovicem, gradonacelnikom Udbine, 6. lipanj 2006. Po gradonacelniku Udbine, prilično je bilo jednostavno osigurati veće sudjelovanje Srba: "Mi smo najprije pobijedili na općinskim izborima u 2001. godini, i onda opet u 2005. godini. U općini su 2001. godine radile četiri osobe, sve etnicki Hrvati. U medjuvremenu, neka su mjesta ispraznjena. Isto tako, zbog povratnika Srba, sveukupni broj ljudi u udbinskoj općini je porastao kad se usporedi sa 2001., tako da smo morali zaposliti više osoba."

<sup>87</sup> Human Rights Watch telefonski intervju sa Milanom Djukicem, zamjenikom gradonacelnika Donjeg Lapca, 7. lipanj 2006.godine

U nekim slučajevima, u kojima administrativni položaji u općinama sa hrvatskom većinom postanu raspoložni, i srpski povratnici za to saznaju, postoji zabrinutost da je diskriminacija prisutna. U svibnju 2006. godine, predsjednik mjesnog Vijeća za srpsku nacionalnu manjinu u Kninu je reagao Human Rights Watch-u da su postojala dva raspoložna mjesta u u gradskoj administraciji – jedan u ekonomskom uredu, a drugi, koji bi se bavio pitanjima infrastrukture, u gradonačelnikovom uredu – i da je srpska zajednica predložila dva iskusna kandidata za ta mjesta. Prema predsjedniku srpskog vijeća, neke stranke u svehrvatskoj koaliciji su spriječile primanje ovih kandidata.<sup>88</sup> Na Plitvickim Jezerima, mjesne su vlasti navodno namjeravale u 2005. godini otvoriti mjesto za osobu čija bi dužnost bila stvoriti ekonomske planove koje bi financirala Evropska komisija pod takozvanim Regionalnim operativnim programom. Nakon što je srpska stranka, koja djeluje kao slabiji partner u vladajućoj lokalnoj koaliciji, zahtijevala da se Srbin imenuje za to mjesto, hrvatska stranka u koaliciji je napustila ideju da se stvori to mjesto.<sup>89</sup>

Cini se da u nekim područjima, u kojima hrvatske stranke drže lokalnu vlast, Srbi rijetko saznaju o raspoložnim administracijskim mjestima. Obavijesti o raspoložnosti administracijskih mjesta se obično izdaju u “Narodnim novinama” ili mjesnim novinama, koje i Srbi i Hrvati rijetko citaju. Ključ da bi se saznalo o raspoložnosti je dobivanje direktnih obavijesti od nekoga tko radi u upravi. Gradonačelnik Udbine, većinom srpske općine koja pripada Licko-Senjskoj županiji, je rekao Human Rights Watch-u:

Kada smo upitali županijske vlasti u Gospiću zašto nema Srba u županijskoj administraciji, oni su odgovorili da Srbi nisu podnijeli molbe za mjesta. To može biti istina, jer naši ljudi ne saznaju o raspoložnosti.<sup>90</sup>

Slično tome, srpski članovi gradskog odbora u Glini su rekli Human Rights Watch-u da je jako teško saznati o raspoložnim mjestima za poslove u gradskoj administraciji.<sup>91</sup>

Poticanje većeg broja srpskih molbi je neophodan uvjet za porast srpske zastupljenosti u lokalnoj administraciji. Mjesne vlasti bi trebale osigurati da mjesni Srbi dobiju obavijesti

---

<sup>88</sup> Human Rights Watch intervju sa Draganom Jerkovicem, predsjednikom Vijeća srpske nacionalne manjine u Kninu, 12. svibanj 2006.

<sup>89</sup> Human Rights Watch telefonski intervju sa Nikolom Lalicem, predsjednikom ureda Srpskog demokratskog foruma u Korenici, 7. lipanj 2006.

<sup>90</sup> Human Rights Watch telefonski intervju sa Stankom Momcilovicem, gradonačelnikom Udbine, 6. lipanj 2006.

<sup>91</sup> Human Rights Watch telefonski intervju sa Nikolom Suznjecom, članom Gradskog vijeća u Glini, 14. lipanj 2006.

o raspoložnosti poslova u uredima zupanijske i općinske administracije. Zbog tog razloga, mjesne vlasti bi trebale uspostaviti veze sa izabranim vijećima srpske nacionalne manjine, koja su utemeljena nedavnih godina na temelju Ustavnog zakona o nacionalnim manjinama iz prosinca 2002. godine, i sa uredima Srpskog demokratskog foruma, ugledne nevladine grupe sa godinama iskustva direktnog komuniciranja sa povratničkim pucanstvom.

## **Pravosudje**

Samo trideset i četiri, od blizu tisuć petsto hrvatskih sudaca su etnički Srbi,<sup>92</sup> što čini 2.3 postotka od svih sudaca u zemlji. Srbi čine 4.5 postotka pucanstva po zadnjem popisu stanovništva. Dok taj nivo općeg predstavljanja možda ne izgleda posebno problematičan, u povratničkim područjima gotovo da nema srpskih sudaca.

Grupa iskusnih, sredovječnih srpskih sudaca pokušava već godinama naći posao u Kordunu i Baniji, povratničkim područjima, bez uspjeha. Svaki od njih je tokom rata radio u samozvanom srpskom entitetu u Hrvatskoj. Oni uključuju Ninka Mirica, bivšeg predsjednika suda u Vojnici i (po njegovom povratku u Hrvatsku) pravnika u Norveškom vijeću za izbjeglice, i Radovana Jovica, bivšeg suca u Hrvatskoj i međunarodnog suca na Kosovu. Sa njihovim kvalifikacijama, nemoguće da oni i drugi kvalificirani srpski suci dobiju položaj sugerira da drugi razlozi – a ne kvalificiranost – utječu na ishod.

## **Javne službe i državna poduzeća**

Škole, bolnice, poštanski uredi, sumška poduzeća, nacionalni parkovi i dječji vrtići u Hrvatskoj zapošljavaju jako malo Srba. Sa povremenim iznimkama, situacija je praktično ista i u većini područja povrata: u Pakracu, Glini, Gvozdu, Vojnici, Krnjaku, Plaskom, na Plitvekim Jezerima i u Kninu.<sup>93</sup> Relativno visoki broj raspoloživih poslova u tim službama i poduzećima, i iskazi Srba koji su neuspješno predali molbe, elementi su koji stvaraju zabrinutost o diskriminaciji pri odlukama o zapošljavanju.

---

<sup>92</sup> Potpuni broj sudaca je 1,492. Vlada Republike Hrvatske, "Izvišće o provedbi Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj za 2003. i 2004. godinu", veljača 2006., str. 40 (tabla).

<sup>93</sup> Human Rights Watch intervju sa Radom Kosanovicem, predsjednikom krnjačke općine, Krnjak, 4. svibanj 2006. (Krnjak ima oko 70 postotaka srpskog (povratničkog) stanovništva); Radmilom Medaković, bivšim gradonačelnikom Plaskog, trenutno predsjednikom mjesne grane Srpske demokratske samostalne stranke, Plaski, 5. svibanj; Jovanom Tisimom, predsjednikom ureda Srpskog demokratskog foruma u Kninu, 10. svibanj; Draganom Popovićem, predsjednikom ureda Srpskog Demokratskog Forumu u Vojnici, 17. svibanj 2006. Human Rights Watch telefonski intervju sa Nikolom Lalićem, predsjednikom ureda Srpskog demokratskog Forumu u Korenici, 7. lipanj; Obradom Ivanovićem, predsjednikom ureda Srpskog demokratskog foruma u Pakracu, 14. lipanj; i sa Jelenom Suznjević, predsjednicom ureda Srpskog demokratskog foruma u Glini, 14. lipanj 2006.

Javno školstvo je karakteristična grana kojoj srpski povratnici imaju malo pristupa pri zapošljavanju. U dvije osnovne škole u Kninu nema Srba među stalnim nastavnickim tijelom.<sup>94</sup> Situacija je slična u većini škola u drugim povratničkim područjima, kao što su Krnjak, Vojnić, Plitvička Jezera i Donji Lapac.<sup>95</sup> Nekoliko Srba radi u tim školama pola satnice, u dopunskim predmetima srpske književnosti i povijesti.

Human Rights Watch je intervjuirao dva srpska školska nastavnika koji već godinama neuspješno pokušavaju naći posao u njihovom zanimanju. Četrdestjednogodišnji Branko Vasiljević, iz Knina, nije uspio naći posao kao nastavnik tjelesnog odgoja od 1996. godine, iako ima radnog nastavnickog iskustva iz predratne Hrvatske i sveučilišno obrazovanje. On je rekao Human Rights Watch-u da je predao molbu za nastavnički posao oko petnaest puta, u Kninu i drugdje u Hrvatskoj, ali nikada nije bio pozvan na poslovni intervju.<sup>96</sup> Okolnosti snažno sugeriraju da je njegovo srpsko porijeklo razlog.

Nada Plečas se vratila 2001. godine u Krnjak, općinu koja se nalazi dvadeset pet kilometara južno od Karlovca. Prije rata ona je deset godina predavala djeci u osnovnoj školi u Krnjaku. Ona ima diplomu sa Pedagoške Akademije u Zagrebu.

Predavala molbu pet puta za raspoložne poslove u školi u Krnjaku. Samo jednom, u jesen 2004. godine, pozvali su me na intervju. Direktorka škole mi je rekla da sam predugo bila odsutna iz hrvatskog obrazovnog sistema. Tako da su oni izabrali hrvatsku ženu koja je imala iste kvalifikacije kao i ja, ali škola mora platiti njene putne troškove zato što ona dolazi svaki dan iz Karlovca. Ja sam isto tako predala molbe u druge četiri škole u Karlovcu i okolnim selima, ali sam sada potpuno odustala, iako ne znam od čega ću živjeti.<sup>97</sup>

---

<sup>94</sup> Human Rights Watch intervju sa Jovanom Tismom, predsjednikom ureda Srpskog demokratskog foruma u Kninu, 10. svibanj 2006.

<sup>95</sup> Human Rights Watch intervju sa Radom Kosanovicem, predsjednikom krnjačke općine, Krnjak, 4. svibanj; i Dragicom Popovicem, predsjednikom ureda Srpskog demokratskog foruma u Vojnicu, 17. svibanj 2006. Human Rights Watch telefonski intervju sa Nikolom Lalicem, predsjednikom ureda Srpskog demokratskog foruma u Korenici, 7. lipanj; i sa Milanom Djukicom, zamjenikom gradonačelnika Donjeg Lapca, 7. lipanj 2006. (Donji Lapac ima 90 postotaka povratničkog pučanstva).

<sup>96</sup> Human Rights Watch intervju sa Brankom Vasiljevicem, Knin, 14. svibanj 2006.

<sup>97</sup> Human Rights Watch intervju sa Nadom Plečas, Krnjak, 9. svibanj 2006.

## Pristup električnoj energiji

U nekim povratničkim područjima, uključujući Kordun, Baniju i okolicu Benkovca, brojnim tradicionalno srpskim selima manjka pristup električnoj energiji, nasuprot većini hrvatskih sela u tom području. Električna mreža u selima je uništena tokom rata. Srpska sela su često slabo nastanovana, tako da ne mora uvijek izgledati da bi bilo opravdano ulagati u njihovu infrastrukturu. Međutim, mali broj stanovnika, u mnogim srpskim selima, je u značajnoj mjeri rezultat upravo slabe infrastrukture. Postoje dokazi da je različit tretman srpskih i hrvatskih sela u nekim slučajevima odrazavao diskriminaciju na bazi etničkog porijekla.

U jednom izvješću koje je Hrvatska elektroprivreda (HEP) pripremila u travnju 2006. godine, se nabroja 137 (većinom srpskih) sela u Hrvatskoj bez električne struje.<sup>98</sup> Ta sela su često blizu hrvatskih sela sa strujom.

U području Benkovca, hrvatsko selo Polaca, na primjer, je vibrantno naselje sa stotinama novoizgrađenih kuća. Dva kilometra dalje, dva srpska sela koja pripadaju istoj općini, Lisane Tinjske i Jagodnja Gornja, izgledaju potpuno različito. Iako je država nedavno obnovila nekih četrdeset kuća u Lisinama Tinjskim (prije rata je bilo 120 kuća), manje od desetak osoba trenutno živi u selu.<sup>99</sup> Lisane Tinjske nemaju električnu struju, a polovica sela nema tekucu vodu. Selo je isto tako zagađeno krsem od cigli, cementa i drugih materijala od kuća porušenih u Polaci tokom rata, koji su prevezeni u Lisane Tinjske tokom obnove Polace u drugoj polovici devedesetih godina.<sup>100</sup>

U Jagodnji Gornjoj, dvije trećine sela nema električnu struju, iako su se povratnici počeli vraćati 1998.godine, a više od dvadeset kućanstva je nastanjeno u dijelovima sela bez električne struje.<sup>101</sup> Po riječima jednog stanovnika:

Da ima struje, mlađi ljudi bi se vratili, jer im nije lako gdje su sada.  
Predsjednik općine je rekao 2004. godine da su novci za elektrifikaciju  
odobreni, ali otada se ništa još nije dogodilo.<sup>102</sup>

---

<sup>98</sup> Dokument u posjedu Human Rights Watch-a.

<sup>99</sup> Intervju Human Rights Watch-a sa M.L., Lisane Tinjske, 11. svibanj 2006.godine. Drugi čovjek, po porijeklu iz Lisana Tinjskih, iznajmljuje kuću u bliskom područnom centru Zadar i samo povremeno posjećuje svoju kuću u selu. On je rekao Human Rights Watch da bi se on odmah vratio u selo da je priključeno vodovodu. Nadodao je: "Ali bez vode, kako ću tamo živjeti?" Human Rights Watch intervju sa S.D., Lisane Tinjske, 11.svibanj 2006.

<sup>100</sup> Intervju Human Rights Watch-a sa Glisom Kolundzicem, predsjednikom Srpskog demokratskog foruma u Benkovcu, 11. svibanj 2006.

<sup>101</sup> Intervju Human Rights Watch-a sa S.G., Benkovac, 11. svibanj 2006.

Hrvatski zaseok Ivkovici, u selu Dobropoljci (blizu Benkovca), je prispojen električnoj mreži 2002.godine. Taj zaseok leži u općini Lisane Benkovacke. Prispajanje zaseoka je uključivalo protezanje mreže iz sela Brgud, nekih deset kilometara dalje.<sup>103</sup> Na žalost protezanje mreže nije uključilo prispajanje srpskih nastanjenih zaseoka Dobrici i Ponosa u istom selu, gdje devet obitelji živi. Dobrici i Ponosa isto tako nemaju vodovod.<sup>104</sup>

U području Plitvickih Jezera, u etnički pomiješanom selu Donji Vaganac, hrvatska strana sela ima struju i vodu. Srpski dio, smješten nekoliko stotina metara dalje, nema nijedno, iako osam od devet kućanstva živi tamo.<sup>105</sup>

Human Rights Watch se obratio hrvatskim vlastima upitom o tome zašto Lisane Tinjske, Jagodnja Gornja, Dobropoljci i Donji Vaganac nisu prispojeni električnoj mreži. U pismenom odgovoru, Ministarstvo mora, turizma, prometa i razvitka je objasnilo da Hrvatska Elektroprivreda nije uzimala ta sela kao prioritet zbog visoke cijene prispajanja kućanstava električnoj mreži, u ovim selima. Jagodnja Gornja i Donji Vaganac bi trebali biti među selima koja se prispajaju električnoj mreži tokom 2006.godine, dok elektrifikacija Lisane Tinjskih i Dobropoljaca je nakanjena za 2007.godinu.<sup>106</sup>

Slaba infrastruktura štetno djeluje na sigurnost. Izvjestan broj incidenata se dogodio u 2005. (kao što izvješće Ministarstva unutarnjih poslova za 2005.godinu pokazuje) i 2006. godini u selima bez struje, gdje su prijestupnici, pod mracnim pokrovom, oštetili proćelja i prozore srpskih kuća ili provalili u njih. Čak i u slučajevima gdje je pravi motiv bio nešto ukrasti, a ne zaplašiti, ovi incidenti stvaraju osjećaj nesigurnosti u srpskoj zajednici. Mjesta sa električnom strujom su obično više nastanjena, što odvraća prijestupnike.

Do 2004.godine, izbor konkretnih sela za prispajanje električnoj mreži te godine je pripadao županijskim uredima državnog poduzeca HEP. Odluke su bile bazirane po listi prvenstva koje je podnijela lokalna vlast,<sup>107</sup> a koju uglavnom kontroliraju hrvatske stranke. Od 2004. godine, informacije Ministarstva mora, prometa, turizma i razvitka, o

---

<sup>102</sup> Isto.

<sup>103</sup> E-mailski razgovori Human Rights Watch-a sa Uredom OSCE-a u Zadru, 6. lipanj 2006.; intervju Human Rights Watch-a sa Slobodanom Lezajcem, aktivistom Srpskog demokratskog foruma, 11. svibanj 2006.

<sup>104</sup> Intervju Human Rights Watch-a sa Nenadom Dobricem, mjesnim stanovnikom, Dobropoljci, 11. svibanj 2006.

<sup>105</sup> Telefonski intervju Human Rights Watch-a sa Nikolom Lalicem, predsjednikom Srpskog demokratskog foruma u Korenici, 7. lipanj 2006.

<sup>106</sup> E-mail primljen od glasnogovornika Ministarstva mora, prometa, turizma i razvitka, 13. srpanj 2006.

<sup>107</sup> Intervju Human Rights Watch-a sa službenikom Ureda OSCE-a u Zadru, 15. svibanj 2006.

broju kuća koje su rekonstruirane ili namjerene za rekonstrukciju u danom naselju, igraju značajnu ulogu u HEP-ovim odlukama o prvenstvu.<sup>108</sup>

Sa sadašnjim tempom elektrifikacije, uzelo bi dodatnih šest godina da bi se električna struja dovela natrag u sva naselja povratničkog područja.<sup>109</sup> Stanko Janić, pomoćnik ministra u Ministarstvu mora, turizma, prometa i razvitka je rekao Human Rights Watch-u u svibnju 2006. godine da HEP ima dvostruko više fondova na raspolaganju nego prijašnjih godina i da je vlada odlučila investirati dio dobitaka HEP-a za pojačanje elektrifikacije. On je rekao da bi u svjetlu ovih promjena cijeli postupak trebao uzeti dvije godine umjesto šest.<sup>110</sup> Vazno je da se hrvatska vlada podržava tog ubrzanog rasporeda.

---

<sup>108</sup> Intervju Human Rights Watch-a sa Stankom Janićem, pomoćnikom ministra mora, turizma, prometa i razvitka, Zagreb, 8. svibanj 2006.

<sup>109</sup> Elektrifikacija preostalih sela bi koštala 300 miliona kuna (oko \$52.1 milion američkih dolara), a prosječni godišnji rashod skorasnijih godina je bio 50 miliona. Intervju Human Rights Watch-a sa Stankom Janićem.

<sup>110</sup> Isto.

## Poljoprivredna zemlja

Poslije rata, lokalna komisija za privremeno preuzimanje i administraciju napustene imovine u benkovackoj općini, dozvolila je etničkim Hrvatima da upotrebljavaju zemlju onih etničkih Srba koji su pobjegli iz tog područja. U desecima dodatnih slučajeva, Hrvati su preuzeli zemlju mjesnih Srba u širem benkovackom području bez da su ikada primili državnu dozvolu. Zemlja u tom području je posebno plodna, što djelomično objašnjava zašto su zauzeca učestala oko Benkovca, a Srbi su oklijevali dugo vremena poslije rata da se vrate zbog nesigurne situacije, što je pomoglo lokalnim Hrvatima da upotrebljavaju zemlju. Međutim, deseci srpskih vlasnika okupirane zemlje su se sada vratili u benkovacko područje, ali nisu u stanju upotrebljavati svoju zemlju. Prema Srpskom demokratskom forumu, barem 127 parcela zemlje u području nastavlja biti upotrebljavano od osoba koje nisu vlasnici.<sup>111</sup>

Zemlja koja se upotrebljava na bazi prvotnih dozvola je većinom u području Bukovica, sela između Benkovca i Jadranske obale. Vlasnici zemlje i OSCE ne znaju točan identitet osoba koje upotrebljavaju zemlju.<sup>112</sup> OSCE ima duplikate 4 dodjele dozvole iz 1996. godine, a svaka se odnosi na više vlasništva. Međutim lokalne vlasti su rekly OSCE-u da osam takvih dozvola postoji.<sup>113</sup>

Dozvola za upotrebu zemlje je izdana hrvatskim naseljenicima iz Vojvodine, na period od osam godina.<sup>114</sup> Klausula u dozvoli zabranjuje promjenu usjeva koji raste na konkretnoj parceli.<sup>115</sup> Neke osobe u posjedu tih parcela su ih promijenile u značajne poljoprivredne pothvate gdje rastu voće i povrće drugacije od onoga koje su kultivirali prijašnji vlasnici.<sup>116</sup>

Dodatne parcele u selima u širem benkovackom području isto tako koriste osobe koje nisu srpski povratnici, iako hrvatska vlada nije nikada dodijelila to zemlju za privremenu upotrebu. U jednom od tih sela, Jagodnji Gornjoj, većina vlasnika ne zna tko koristi njihovu zemlju. Mnogi se boje sami raspitati, zbog prijeteci odgovora od strane

---

<sup>111</sup> "Dok država proklamira toleranciju prema manjinama, Srbima povratnicima se krše elementarna ljudska prava", izvješće za novinare Srpskog demokratskog foruma, 4. lipanj 2006., [www.sdf.hr/news/zadar.html](http://www.sdf.hr/news/zadar.html).

<sup>112</sup> Intervju Human Rights Watch-a sa službenikom OSCE-a u Zadru, 15. svibanj 2006.

<sup>113</sup> Emailski razgovor sa službenikom OSCE-a u Zadru, 6. lipanj 2006.

<sup>114</sup> Intervju Human Rights Watch-a sa službenikom OSCE-a u Zadru, 15. svibanj 2006.

<sup>115</sup> Intervju Human Rights Watch-a sa osobljem Dalmatinskog odbora za solidarnost, Zadar, 15. svibanj 2006.

<sup>116</sup> Interview Human Rights Watch-a sa službenikom sjedišta Misije OSCE u Hrvatskoj, Zagreb, 8. svibanj 2006.

nezakonitih korisnika u nekoliko slucajeva kada su vlasnici pokusali stupiti u vezu sa njima, a i zbog općenito nesigurnog okruženja za povratnike u tom području.<sup>117</sup>

U onim slučajevima u kojima vlasnici znaju tko koristi njihovu zemlju, oni su nemoćni i nisu u stanju prekinuti ovu praksu. Većina su stariji i osiromašeni, i bespomoćni da pokrenu komplicirane pravne potupke, koji bi zahtijevali pomoć odvjetnika.

Jedan par, J.Z. i S. Z., oboje sedamdesetih godina, su se vratili u Jagodnju Gornju 2001.godine, a od onda nisu bili u stanju koristiti svoju zemlju (jedno zemljište od 2.5 hektara i dva manja zemljišta od 0.6 hektara i 0.4 hektara). Par je izjavio Human Rights Watch-u da zemlju koristi višecлана hrvatska obitelj:

Mi ne možemo čak ni razgovarati s njima; jedan...sin je bio ovdje jednom i zaprijetio da će nas ubiti ako ne zasutimo. Nedavnije...dvadesetjednogodišnja unuka je dovela ovce do naše ograde, a kad sam se ja pozalila ona mi je rekla: "Zacepi cetnikuso, protjeracu ti ovaj kolac kroz grlo!" Ja sam otišla na policiju, ali oni su mi rekli da ne mogu ništa napraviti, zato što su oni (hrvatska obitelj) jako nezgodni. Mi ih ne možemo tuziti, jer nemamo novaca. Bilo bi jako skupo i uzelo bi predugo vremena.<sup>118</sup>

U 2005.godini deset vlasnika zemlje u selu je poslalo pismeni zahtjev policiji, u Benkovcu, da ispituju problem upotrebe njihove zemlje od drugih osoba. Policija je intervjuirala vlasnike na kraju 2005. godine, ali od onda oni nisu ništa čuli.<sup>119</sup>

Hrvatska vlada bi trebala djelotvorno rješavati ove probleme koji se odnose na vlasničko pravo. Državne vlasti moraju dati rješavanju ovih slučajeva prioritet, govoriti javno o ovom problemu, a isto tako osigurati da mjesna policija provodi zakon.

U slučajevima u kojima je mjesna vlada izdala dozvolu, nacionalna vlast bi trebala preuzeti odgovornost za rješavanje ovog problema. Lokalna vlast je dodijelila zemlju na bazi nacionalnog Zakona o privremenom preuzimanju i upravljanju određenoj

---

<sup>117</sup> Intervju Human Rights Watch-a sa S.G., Benkovac, 11. svibanj 2006.; intervju Human Rights Watch-a sa Glisom Kolundžićem, predsjednikom Srpskog demokratskog foruma u Benkovcu, 11. svibanj 2006.

<sup>118</sup> Intervju Human Rights Watch-a sa S.Z., Jagodnja Gornja, 11. svibanj 2006.

<sup>119</sup> Intervju Human Rights Watch-a sa S.G., Benkovac, 11. svibanj 2006.

imovinom (1995) na isti način po kojem su napustene kuće Srba dodijeljene privremenim stanarima. Nacionalna vlada je na kraju uzela odgovornost, na sebe, vratiti te kuće vlasnicima, a isto to bi trebala učiniti sa dodijeljenom zemljom. Ako su privremeni korisnici zemlje investiranjem uzdigli vrijednost zemlje, svaki zahtjev za kompenzaciju bi isto tako trebao biti upućen državi.

## **Obnova i popravak privatnog vlasništva**

### ***Obnova kuća unštenih u ratu – kvalificirani uspjeh***

U kontekstu povratka izbjeglica u Hrvatsku, obnova kuća ostecenih ili unštenih tokom rata je postala relativno uspješna priča skorasnijih godina. Iako je pomoć za obnovu kuća povratnih Srba počela tek na kraju 2002.godine, od tada je zabilježen stvaran napredak. Između siječnja 2004.godine i siječnja 2006.godine, država je rekonstruirala 4,139 kuća,<sup>120</sup> većina kojih je pripadala Srbima.

Obnova nije međutim isključivo, i bez reserve, uspjeh. U veljaci 2006.godine, više od tri tisuće molbi za obnovu je još uvijek čekalo na prvostupnijske odluke županijskih ureda Ministarstva mora, turizma, prometa i razvitka, iako je rok za podnošenje molbi istekao 30. rujna 2004. godine.<sup>121</sup> Žalbeni postupci za one molitelje koji su odbijeni je isto tako “bolno spor”, po riječima jednog međunarodnog službenika.<sup>122</sup> Između siječnja 2004. godine i siječnja 2006.godine, uredi ministarstva su izdali prvostupnijske negativne odluke koje se tiču 22,528 zahtjeva, u uporedbi sa 12,830 pozitivnih.<sup>123</sup> Glavni ured ministarstva, koji odlučuje o ishodima, je u Zagrebu stvorio veliko zastojevanje. Manje od pet službenika ministarstva rukuje tim molbama.<sup>124</sup> U praktičnim terminima, budući povratnici će morati čekati godinama da bi dobili zaključnu odluku koja odobrava obnovu njezine ili njegove kuće.

### ***Spor i nepotpun popravak poslijeratnih šteta***

Poslije rata i odlaska Srba, do dvadeset tisuća srpskih su okupirale hrvatske izbjeglice iz Bosne i Hercegovine i Srbije i Crne Gore i Hrvati prognani iz drugih dijelova Hrvatske tokom rata, te Hrvati koji su stanovali drugdje u Hrvatskoj ali kojima su dana napuštena srpska vlasništva za privremenu upotrebu. Skoro sva ta vlasništva su sada službeno vraćena srpskim vlasnicima.

Privremeni stanari koji su napustili kuće, često su ih opljačkali ili oštetili prije njihovog odlaska.<sup>125</sup> Gdje je bilo značajne štete, vlasnici se nisu u stanju useliti prije popravka. Iako

---

<sup>120</sup> Nenad Jovanovic, “Elektrifikacija će trajati još pet do šest godina” (intervju sa Stankom Janicem, pomoćnikom ministra za more, turizam, promet i razvitak), *Novosti* (Zagreb), 24. veljaca 2006.

<sup>121</sup> Isto.

<sup>122</sup> Intervju Human Rights Watch-a sa osobljem UNHCR-a, Zagreb, 16. svibanj 2006.

<sup>123</sup> Nenad Jovanovic, “Elektrifikacija će trajati još pet do šest godina”.

<sup>124</sup> Telefonski intervju Human Rights watch-a sa službenikom sjedista Misije OSCE u Hrvatskoj, Zagreb, 23. lipanj 2006.

<sup>125</sup> Vidi Human Rights Watch, “Prekršena obećanja”, str. 30-32.

je javnim tuziteljima bilo naredjeno da po zakonu pokrenu postupke protiv privremenih stanara koji su namjerno osetili ili opljackali dodijeljeno im vlasništvo, malo je takvih krivичnih postupaka pokrenuto.<sup>126</sup>

U 2005. godini vlada je izjavila da će popraviti stete i da će usvojila je pismeni “naputak” u tu svrhu.<sup>127</sup> Provedba nove politike ima karakteristicno spori pocetak. Mjesni uredi Uprave za prognanike, povratnike i izbjeglice su sastavili liste svih korisnika ovog programa, a tehnicki timovi su nedavno poceli procijenjivati stetu. Na temelju njihovih procjena, Ministarstvo mora, turizma, prometa i razvitka će snabdijeti gradjevinski materijal.

Uprava za prognanike, povratnike i izbjeglice je stvorila listu 395 primalaca pomoci.<sup>128</sup> Nejasno je da li drzava smatra tu listu konacnom.<sup>129</sup> Vlada je naznacila da namjerava popraviti ostecenja koja su zabiljezana u vrijeme pruzimanja vlasnistva, po takozvanom PP-11 formularu, koji su drzavni sluzbenici popunili, a vlasnici potpisali.<sup>130</sup> Ako se to stavi u primjenu, ovo ogranicenje će sprijeciti primanje pomoci za brojne vlasnike ostecenih kuca. Formulari su obicno potcijenili pravi opseg pustosenja, a u nekim slucajevima sluzbenici nisu uopce ispunili formulare.<sup>131</sup> U nekim drugim slucajevima, povratnici su potpisali formulare, iako je opseg stete bio potcijenjen, zato sto, kako je jedan od njih rekao, “mi smo cekali na ovo (preuzimanje vlasnistva) godinama, i ne mozemo docekati vise. Ja sam morao potpisati, inace ne bih bio dobio kljucve.”<sup>132</sup> U nekim drugim slucajevima, povratnici su snimili slike prostorija kada su preuzimali nekretninu.<sup>133</sup> U tim slucajevima, trebalo bi im se dozvoliti da trae prikladnu odstetu, na temelju dokaza pustosenja.

---

<sup>126</sup> Human Rights Watch, “Azurirano izvjesce o povratcima u Hrvatsku”, str. 7.

<sup>127</sup> Human Rights Watch intervju sa sluzbenikom sjedista Misije OSCE u Hrvatskoj, Zagreb, 8. svibanj 2006; Human Rights Watch intervju sa osobljem UNHCR-a, Zagreb, 16. svibanj 2006.

<sup>128</sup> Isto.

<sup>129</sup> Human Rights Watch telefonski intervju sa sluzbenikom sjedista Misije OSCE u Hrvatskoj, Zagreb, 23. lipanj 2006.

<sup>130</sup> Human Rights Watch intervju sa sluzbenikom sjedista Misije OSCE u Hrvatskoj, Zagreb, 8. svibanj 2006.

<sup>131</sup> OSCE misija za Hrvatsku, “Izvjesce o povratku imovine”, 27. travanj 2006., str 3; Human Rights Watch telefonski intervju sa Nikolinom Novakovic, odvjetnicom u Odboru za ljudska prava, Karlovac, 6. lipanj 2006.

<sup>132</sup> Human Rights Watch intervju sa Slobodanom i Slobodankom Ceko, Knin, 10., svibanj 2006. Par je ponovo preuzeo njihovu kucu u Kninu u srpnju 2004. godine.

<sup>133</sup> Human Rights Watch intervju sa sluzbenikom OSCE ureda u Sisku, 6. lipanj 2006.

OSCE procjenjuje da bi između tisuća i tisuća i po vlasnika kuća trebalo imati pravo na naknadu, zato što u puno slučajeva PP-11 formulari nisu istinski opisali štetu ili nisu nikada bili izdani.<sup>134</sup>

Osim toga, državna lista od 395 primalaca tih beneficija je izostavila značajan broj pojedinaca koji imaju PP-11 formulare koji opisuju značajnu štetu vlasništva. Human Rights Watch je pricao sa oženjenim parom u Kninu, koji nisu na listi, iako je po PP-11 formularu u njihovom domu učinjena ozbiljna šteta.<sup>135</sup> Tri osobe sa sličnim problemima su se obratile Odboru za ljudska prava, nevladinoj organizaciji u Karlovcu.<sup>136</sup> OSCE ured u Sisku je isto tako zabilježio slične slučajeve u svom području odgovornosti.<sup>137</sup>

Ovo izostavljanje govori u naklon stvaranja postupka koji bi omogućio vlasnicima kuća da upute direktno molbu za novi (2005) postupak popravka, radije nego da čekaju da bi bili odobreni za prikladnost. Njima bi se isto tako trebalo dozvoliti da dokažu da je šteta bila drugačija ili veća nego na PP-11 formularima. Takav postupak nije postojao u lipnju 2006. godine.<sup>138</sup> Jedan službenik stambenog zbrinjavanja je rekao Human Rights Watch-u da “ljudi ne trebaju poslati molbe. Mi pravimo liste prikladnih primaoca i mi ćemo im javiti da će primiti pomoć.”<sup>139</sup> Dajući probleme koji su opisani gore, neophodno je, međutim, da se stvori dodatno ustrojstvo da bi se osiguralo da predviđeni korisnici programa budu u stanju ga koristiti.

U onim slučajevima u kojima su povratnici sami popravili neke ili sve štete, da bi učinili kuću stanovitom poslije preuzimanja, hrvatska vlada bi trebala pobrinuti za novčanu naknadu ako povratnici imaju račune koji dokazuju kupovinu pribora ili građevinskog materijala.

---

<sup>134</sup> Human Rights Watch intervju sa službenikom sjedista Misije u Hrvatskoj, Zagreb, 8. svibanj 2006.

<sup>135</sup> Human Rights Watch sa Slobodanom i Slobodankom Ceko, Knin, 10. svibanj 2006.

<sup>136</sup> Human Rights Watch telefonski intervju sa Nikolinom Novaković, odvjetnicom sa Odborom za ljudska prava, Karlovac, 6. lipanj 2006.

<sup>137</sup> Human Rights Watch intervju sa službenikom OSCE ureda u Sisku, 6. lipanj 2006.

<sup>138</sup> Human Rights Watch intervju sa službenikom OSCE misije u hrvatskom sjedištu, Zagreb, 8. svibanj 2006.

<sup>139</sup> Human Rights Watch intervju sa Zeljkom Softićem, tada šefom ureda Uprave za prognanike, povratnike i izbjeglice u Kninu, 2. lipanj 2006.

## Djelotvorno postupanje pred sudovima

Mnogi Srbi povratnici u Hrvatskoj su stariji seljaci koji nisu u stanju traziti zastitu njihovih prava pred sudovima, zato sto su cesto slabo skolovani i manjkaju novcana sredstva kako bi imali profesionalnu pomoc odvjetnika.

Suoceni sa nastavljanjem, nezakonitom upotrebom srpske poljoprivredne zemlje u podrucju Benkovca, povratnici se uzdrzavaju od pokretanja pravnih postupaka protiv korisnika, djelomicno zato sto ne mogu priustiti odvjetnika koji bi im pomogao.<sup>140</sup> Povratnik u svoju kucu, u Kninu, je bio suocen sa slicnim problemom:

U rujnu 2004. godine, kada se privremeni stanar selio iz moje kuce, desetak ljudi mu je pomagalo natrpati namjestaj - moj namjestaj - na kamion. Ja sam tamo stajao i samo gledao kako nestaju moje stvari. Policija je bila tamo, ali oni su me pitali: "Jesi siguran da su ovo tvoje stvari?" Ja nisam nikoga tuzio, jer nemam novaca za odvjetnika.<sup>141</sup>

Hrvatska vlada je sastavila nacrt Zakona o pravnoj pomoci, koji bi se trebao usvojiti do kraja 2006. godine. Pod tim nacrtom, od svake osobe, kojoj treba besplatna pravna pomoc, se trazi da se prijave u zupanijskom uredu da bi dobili punomoc prikladnosti za besplatnu pravnu pomoc.<sup>142</sup> Trosak putovanja u zupanijski ured i zapleteni postupak molbe bi mogao obeshrabiliti one kojima je besplatna pravna pomoc potrebna.<sup>143</sup>

Nacrt ne daje vlasnicima posjeda i neposrednim obiteljima vlasnika posjeda pravo na besplatnu pravnu pomoc.<sup>144</sup> Kao rezultat, mnogi povratnici ne bi bili prikladni za tu pomoc. Iako mnogi srpski povratnici zavise na osnovnom poljoprivrednom poslu ili maloj mirovini da bi prezivjeli, oni obicno posjeduju kuce. Nacrt zakona razmatra besplatnu pravnu pomoc osobama koje udovoljavaju vlasnickim uvjetima ako "razlozi pravde zahtjevaju"<sup>145</sup> Nejasno je, medjutim, da li ce ova osnovna odredba obuhvatiti povratnike.

---

<sup>140</sup> Vidi gore, "Poljoprivredna zemlja".

<sup>141</sup> Human Rights Watch intervju sa D.M., Knin, 14. svibanj 2006.

<sup>142</sup> Nacrt Zakona o besplatnoj pravnoj pomoci, zaljucna verzija, 21. lipanj 2005, clanci 11 i 12 (u posjedu Human Rights Watch-a).

<sup>143</sup> Human Rights Watch intervju sa Duskom Cvjetkovicem, odvjetnikom u uredu Srpskog demokratskog foruma u Kninu, 10. svibanj 2006.

<sup>144</sup> Nacrt Zakona o besplatnoj pravnoj pomoci, zakljucna verzija, 21. lipanj 2005., clanak 21 (u posjedu Human Rights Watch-a).

<sup>145</sup> Isto, clanak 6.

## Zaključak

Hrvatska vlada, u Zagrebu, je skorasnijih godina, napravila dobrodosle gestove prema srpskoj manjini, a, govoreći o etničkim problemima, upotrebljavala je riječi koje tretiraju Srbe kao sastavni dio hrvatskog društva.<sup>146</sup> Vlada zapošljava oko petnaest Srba kao savjetnike ili pomoćnike ministara, što pomaže vezama sa srpskom manjinom. U 2005. godini, vlada je donijela zakone od izvjesnog značaja za zapošljavanje manjina.

Može se doći u iskušenje da se problemi koji se tiču povratka i reintegracije hrvatskih Srba pripisuju opstrukciji na lokalnoj razini, što centralna vlast navodno ne može spriječiti. Međutim, sve je očiglednije da simbolični gestovi i ograničena poboljšanja u zakonu nisu dovoljni da se riješe bitni problemi s kojima su suočeni srpski povratnici. Ne postoji dovoljna politička volja iza državne politike, koja bi donijela značajna poboljšanja u sigurnosti, stambenom zbrinjavanju, infrastrukturi i zapošljavanju srpskih povratnika. Postoji malo toga, u porukama iz Zagreba, što bi uvjerilo lokalne službenike da su povratak i reintegracija Srba istinski važni.

Srpski član mjesnog izvršnog tijela (poglavarstva) u jednom gradu u Senjsko–lickoj županiji, gdje Srbi sudjeluju u vladajućoj koaliciji ali su prevladani hrvatskom političkom strankom, opisao je ponašanje njegovih suradnika u izvršnom tijelu kao slijedeće:

Oni se boje da ako podržavaju veće zapošljavanje Srba u mjesnoj administraciji i javnim službama, biće ukoreni od stranackog vrha. Ako uzmu mjere za poboljšavanje statusa Srba, onda se izlazu riziku. Ako ne poduzimaju takve mjere, onda se ne izlazu riziku. Da oni mogu prepoznati jasne poruke iz Zagreba, o tome da se odredbe iz Ustavnog zakona o nacionalnim manjinama koje se odnose na zapošljavanje moraju primjenjivati, oni bi ih primijenili.<sup>147</sup>

Primjeri koji ilustriraju neuspjeh središnje vlasti da nadvlada lokalnu inerciju po pitanju poboljšanja ljudskih prava, uključuju:

- Neuspjeh da konzistentno osuđuje etnicke incidente jakim i nedvosmislenim izrazima;

---

<sup>146</sup> Premijer Ivo Sanader i predsjednik Sabora Vladimir Seks, oba vodeće osobe Hrvatske demokratske zajednice, su redovno pružili Božićne čestitke pravoslavnim Srbima od 2004. godine. Taj simboličan potez je nasiroko priznat kao značajna promjena u izgledu prijašnje krajno nacionalističke stranke.

<sup>147</sup> Human Rights Watch telefonski intervju sa D.M., 6. lipanj 2006.

- Neuspjeh da podstakne vodstvo u mjesnoj, zupanijskoj i drzavnoj administraciji da poboljša zastupanje Srba medju zaposlenima u sektorima navedenim u Ustavnom zakonu o nacionalnim manjinama;
- Odsutnost nesumnjivih javnih izjava o nezakonitoj upotrebi srpske poljoprivredne zemlje u benkovackom podrucju.

Iako je Hrvatska napravile znacajne korake, u ekonomskom i politickom pogledu, prema clanstvu EU, jos uvijek nije pokazala da potpuno postuje ljudska prava svih svojih gradjanina bez obzira na etnicko porijeklo. Presudno je da EU upotrijebi svoj utjecaj tokom postupka prilazenja, kako bi se osiguralo da Hrvatska napreduje u uklonjenju prepreka za povratak i reintegraciju srpskih izbjeglica, a isto tako da se osigura da sve osobe u Hrvatskoj uzivaju isto tretiranje od strane drzave, bez obzira na njihovo etnicko porijeklo ili druga svojstva.

## **Preporuke**

### ***Hrvatskoj vladi***

#### ***O “stambenom zbrinjavanju” prijasnjih nositelja stanarskog prava***

- Kao hitnu stvar, izdajte odluke o molbama za stambeno zbrinjavanje prijasnjih nositelja stanarskog prava u područjima posebne državne skrbi.
- Ispravite listu prvenstva (Pravilnik), vodeći propis o stambenom zbrinjavanju, u područjima posebne državne skrbi tako da prijasnji nositelji stanarskog prava imaju isti status kao i druge grupe.
- Provedite program stambenog zbrinjavanja, od lipnja 2003. godine, koji bi usposobio prijasnje nositelje stanarskog prava, izvan područja posebne državne skrbi, za iznajmljivanje ili kupovinu državnih stanova ispod tržisne vrijednosti.
- Dajte pravo primateljima programa stambenog zbrinjavanja, od lipnja 2003. godine, koji iznajmljuju stanove da u budućnosti mogu otkupiti taj stan, po rati usporedivoj sa ratom koja je poslije rata dana ostalim nositeljima stanarskog prava.

#### ***O etničkim incidentima***

- Upotrijebite prilagodne zaštitne mjere da bi zaštitili srpske zajednice od napada, kao što su učestale patrole u povredivim sredinama i uspostavite telefonske linije za izvješća o incidentima i brzi odgovor.
- Ne oklijevajte u istragama svih izvješća o incidentima etničkog nasilja i pokrenite ozbiljne sudske postupke protiv odgovornih.
- Javno i jasno osudite etničko motivirano nasilje i izrazite podršku pripadnicima manjina pod rizikom.

#### ***O zapošljavanju***

- Pozitivnim nastojanjem, osigurajte da Srbi znaju o raspoložnim mjestima u državnim uredima i javnim poduzećima.
- Ohrabrite mjesne, županijske i državne administracije da razviju strategije koje bi poboljšale zastupanje Srba u zapošljavanju u sektorima označenim Ustavnim zakonom o nacionalnim manjinama.

- Osigurajte bolje zastupanje manjina u tijelima koje donose odluke o zapošljavanju u javnim službama i državnim poduzecima, kao mjera prema većoj zastupljenosti pripadnika manjina u radnoj snazi.
- Rekrutirajte sposobne, iskusne suce etnickog srpskog porijekla koji traže posao u hrvatskom pravosuđu.
- Učinite javnim statističke podatke, po zemljopisnim područjima, o provedbi zakonskih propisa za zastupanje manjina u državnim agencijama pokrivenim Ustavnim zakonom o nacionalnim manjinama.

### ***O infrastrukturi***

- Provedite najavljenу elektrifikaciju u većinom srpskim selima do sredine 2008. godine.

### ***O nezakonitoj upotrebi poljoprivredne zemlje***

- Preuzmite odgovornost na sebe, za vraćanje okupirane poljoprivredne zemlje, u benkovackom području, njihovim vlasnicima, gdje je zauzimanje bilo opunomoćeno lokalnom komisijom za preuzimanje privremeno napuštenih posjeda, a za vremenski rok koji je sada istekao.
- Javno osudite nezakonito upotrebljavanje poljoprivredne zemlje i uzmite sve potrebne korake da osigurate da mjesna policija primjeni zakon za odstranjivanje nezakonitih korisnika sa zemlje srpskih povratnika.

### ***O obnovi i popravcima***

- Pospješite postupak izdavanja prvostupajskih odluka o molbama za obnovu ratnih šteta na privatnoj imovini.
- Pospješite postupke po zahtjevu na prvostupajske odluke kojima su zaniževane molbe za obnovu, a ako je potrebno povećajte broj službenika koji radi na tim zahtjevima u sjedištu Ministarstva za more, turizam, promet i razvitak.
- Uspostavite postupak koji bi osigurao da oni vlasnici oštećenih posjeda u poslijeratnom razdoblju koji nisu na listi korisnike programa popravka, sasatavljenoj u Upravi za prognanike, povratnike i izbjeglice, mogu predati molbe i dobiti pomoć pri popravku.

- Dopustite vlasnicima kuca da dokažu, kada je potrebno, da su stete u trenutku preuzimanja bile drugacije od onih oznacenih u PP-11 formularima, i odobrite popravak i tog djela stete.
- U onim slucajevima, u kojima su povratnici sami popravili stetu, omogucite novcanu naknadu, kada povratnici imaju racune koji dokazuju kupnju pribora ili gradjevinskog materijala za taj popravak.

### ***O pravnoj pomoci***

- U novom zakonu o besplatnoj pravnoj pomoci, naznacite da ce povratnici biti pokriveni odredbom koja dozvoljava i osobama koje su vlasnici posjeda da dobijaju pravnu pomoc, kada to zahtijevaju njihov materijalni status ili razlozi pravde.
- Razmislite o ulaganju u klinike pravne pomoci, koje bi davale opce savjete o pravnim pitanjima, kao dodatak pojedinačnoj pravnoj pomoci.

### ***Evropskoj zajednici***

- Pozovite hrvatsku vladu da preduzme slijedece mjere, i ukljucite iste u slijedecem dokumentu o Evropskom partnerstvu, za Hrvatsku:
  - Pospjesiti provodjenje programa iz lipnja 2003. godine, koji bi omogucio za prijasnje nositelje stanarskog prava, u podrucjima izavan podrucja posebne drzavne skrbi, iznajmljivanje ili kupovinu drzavno gradjenog stana po cijeni ispod trzisne vrijednosti.
  - Razviti strategiju koja bi rjesila stambene potrebe srpskih povratnika u podrucjima posebne drzavne skrbi, cija su stanarska prava okoncana prema zakonu iz rujna 1995. godine.
  - Uzeti prikladne zastitne mjere zasticavanja srpskih zajednica, od etnicko motiviranog nasilja, i hitno i temeljito istraziti sva izvijesca o etnickom nasilju.
  - Uzeti pozitivne korake prema osiguravanju boljeg zastupanja manjina u drzavnim poduzecima.
  - Pojacati mjere koje bi osigurale bolje sudjelovanje manjina u pravosudju.
  - Rijesiti nezakonito zauzimanje srpske poljoprivredne zemlje u benkovackom podrucju.
  - Osigurati da svi namjeravni korisnici imaju prisup programu popravka poslijeratnih steta.

- Evropska komisija bi trebala uključiti ocjenu napretka po svim gornjim točkama u svoje sljedeće redovno izvješće za Hrvatsku.

### ***Organizaciji za sigurnost i suradnju u Evropi ( OSCE )***

- OSCE Misija u Hrvatskoj bi trebala nastaviti izdavati redovna i javna izvješća o uvjetima i politici koji se odnose na povratak izbjeglica i nediskriminaciju, a Stalno vijeće bi trebao osigurati da zaključci i preporuke iz izvješća dobiju prikladnu pažnju i daljnje praćenje.

### ***Medjunarodnoj zajednici***

- Iskoristite svaku priliku da bi pokrenuli pitanja iznesena u ovom izvješću, u dvostranim i višestranim dijalozima sa hrvatskim vlastima, i izvršite pritisak na vlasti da preduzmu konkretne korake ka rješavanju problema.

## **Zahvale**

Ovo izvješće je napisao Bogdan Ivanisevic, Human Rights Watch istraživač za bivšu Jugoslaviju, koji je proveo i istraživanje. Benjamin Ward, pomoćnik direktora u Odjelu za Evropu i Centralnu Aziju, je pregledao ovo izvješće. Aisling Reidy, viši pravni savjetnik za Human Rights Watch, je bila odgovorna za pravni pregled izvješća, a Ian Gorvin, savjetnik u Odjeljenju za program, za programski pregled. Veronika Szent Goldston, direktor za zastupanje u Odjelu za Evropu i Centralnu Aziju, je pomogla pri formulacijama preporuka izvješća. Iwona Zielinska, suradnica Odjela za Evropu i Centralne Azije, Veronika Matushaj, foto-urednik i pomoćnik direktora u Odjelu za razvitak i kontakte s javnošću, Andrea Holley, nadstojnica za kontakte s javnošću i javno školovanje, i Fitzroy Hepkins, postanski nastojnik u odjelu izdavanja, su pripremili ovo izvješće za izdanje.